

**Západo česká univerzita v Plzni
Právnická fakulta**

Diplomová práce

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

Jméno: Libor Hnyk

Plze

2013

**Západočeská univerzita v Plzni
Právnická fakulta
Katedra občanského práva**

Diplomová práce

Skutkové podstaty bezdovodného obohacení

Zpracoval: Libor Hnyk

**Vedoucí práce: JUDr. Tomáš Tesa Ph. D.
katedra občanského práva**

Studijní program: M6805 Právo a právní věda

Studijní obor: Právo

Plzeň

2013

Prohlášení:

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Skutkové podstaty bezd vodného obohacení zpracoval sám. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použil k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.“

V Praze dne 29. 3. 2013

.....

podpis autora

Pod kování:

Děkuji JUDr. Tomáši Tesáčkovi Ph. D. za odborné vedení při psaní diplomové práce a za praktické rady a poznatky.

V Praze dne 29. 3. 2013

.....

podpis autora

Obsah

1	Úvod	1
2	Povaha právního vztahu vniklého z bezd vodného obohacení	4
2.1	Srovnání bezd vodného obohacení s odpovědností za škodu	6
3	Vysvětlení pojmu bezd vodné obohacení	8
3.1	Pojem, prameny právní úpravy a předpoklady, za kterých vzniká bezd vodné obohacení.....	8
3.1.1	Pojem a prameny právní úpravy.....	8
3.1.2	Subjekty bezd vodného obohacení.....	14
3.1.3	Funkce bezd vodného obohacení.....	14
3.1.4	Předpoklady vzniku bezd vodného obohacení.....	15
3.2	Historický exkurz do problematiky bezd vodného obohacení.....	17
3.2.1	Právní úprava bezd vodného obohacení v římském právu.....	17
3.2.2	Bezd vodné obohacení ve Všeobecném zákoníku občanském z roku 1811, ve znění pozdějších předpisů (Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch).....	19
3.2.3	Institut bezd vodného obohacení v zákoně č. 141/1950 Sb., občanský zákoník.....	23
3.2.4	Bezd vodné obohacení v zákoně č. 40/1964 Sb., občanský zákoník dle jednotlivých novelizací.....	25
3.3	Promlčení	27
4	Jednotlivé skutkové podstaty bezd vodného obohacení	30
4.1	Bezd vodné obohacení, které bylo získáno plněním bez právního důvodu (§ 451 odst. 2 občanského zákoníku)	30
4.2	Bezd vodné obohacení, které bylo získáno plněním z neplatného právního úkonu (§ 451 odst. 2 občanského zákoníku).....	32
4.3	Bezd vodné obohacení, které bylo získáno na základě plnění z právního důvodu, který odpadl (§451 odst. 3 občanského zákoníku)	35
4.4	Bezd vodné obohacení získané jako majetkový prospěch z nepoctivých zdrojů (§ 451 odst. 2 občanského zákoníku).....	37
4.5	Bezd vodné obohacení, které vzniklo plněním za toho, kdo měl po právu plnit sám (tedy plněním za jiného) (§ 454 občanského zákoníku).....	39
5	Povinnost „vydat“ na podklad judikatury	42
6	Srovnání české s německou právní úpravou bezd vodného obohacení	45

6.1	Skutkové podstaty bezd vodného obohacení ve Spolkové republice N mecko.....	47
6.1.1	Skutkové podstaty bezd vodného obohacení vzniklé pln ním.....	48
6.1.2	Skutkové podstaty bezd vodného obohacení vzniklé jiným zp sobem než pln ním	52
6.2	Proml ení práva na vydání bezd vodného obohacení dle právní úpravy ve Spolkové republice N mecko.....	53
7	Srovnání stávající právní úpravy s úpravou v novém ob anském zákoníku	54
8	Záv r.....	57
9	Resume	Error! Bookmark not defined.
10	Seznam použitých pramen ů a literatury	62

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

1 Úvod

Bezd vodné obohacení pat í k základním právním institut m obsaženým v eském právním ádu. P estože právní praxe p ináší velké množství r zných situací, které napl ují podstatu bezd vodného obohacení, není této problematice v nována tak velká pozornost, jak by se zdálo. Téma této diplomové práce zní „Skutkové podstaty bezd vodného obohacení“. Vzhledem k rozsáhlosti tématu není cílem této práce poskytnout ucelený a vy erpávající p ehled o právní úprav jednotlivých skutkových podstat bezd vodného obohacení, nýbrž poskytnout tená i p ehled o jednotlivých skutkových podstatách a následn porovnat zjišt né skute nosti s právní úpravou ve Spolkové republice N mecko.

P estože odborná ve ejnost nev nuje institutu bezd vodného obohacení takovou pozornost jako nap íklad ochran práv spot ebitele, neznamená to, že by se jednalo o institut mén významný, ostatn známý byl již ímskému právu a sv j význam neztrácí ani v dnešní usp chané dob , kde spíše více než kdy jindy nabývá na d ležitosti. P estože se nez ídka v p ípad bezd vodného obohacení jedná o jednoduché p ípady, k jejichž vzniku není zapot ebí ani právní úkon, považují za nutné v novat tomuto tématu pozornost, zejména s ohledem na skute nost, že do postavení obohaceného nebo i povinného se m že dostat prakticky kdokoliv.

P estože se tato práce zam uje na jednotlivé skutkové podstaty bezd vodného obohacení, je v rámci ádného uchopení problematiky zapot ebí v novat pozornost i dalším aspekt m bezd vodného obohacení. Ú elem této práce je tedy zejména vymezit institut bezd vodného obohacení, zasadit jej do kontextu právního ádu eské republiky a definovat jednotlivé skutkové podstaty bezd vodné obohacení a takto definované skutkové podstaty poté porovnat s právní úpravou n meckou.

První kapitola se v nuje povaze právního vztahu vzniklého z bezd vodného obohacení a jeho vztahu k institutu odpov dnosti za škodu.

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

V kapitole druhé diplomové práce je pozornost zaměřena zejména vymezení pojmu bezd vodného obohacení, jeho postavení v rámci právního řádu České republiky, dále pramenům právní úpravy a vymezení subjektů a funkce bezd vodného obohacení. Nelze opomenout ani historický vývoj tohoto právního institutu, kterému je v rámci této kapitoly věnován prostor, a to zejména vývoji bezd vodného obohacení v rámci římského práva, které v podstatě položilo základy novodobým právním úpravám. Pozornost je věnována zejména skutkovým podstatám bezd vodného obohacení, které římské právo vymezilo. V rámci této kapitoly bude pozornost věnována i právní úpravě ve Všeobecném občanském zákoníku, dále zákonu č. 141/1950 Sb., občanský zákoník a v neposlední řadě také právní úpravě v zákoně č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, který přes velké množství novelizací obsahuje ústinnou právní úpravu bezd vodného obohacení. Nelze přehlédnout ani právní úpravu institutu v rámci jiných právních předpisů a právní úpravu proměně.

Kapitola třetí se pak věnuje již jednotlivým skutkovým podstatám bezd vodného obohacení, přičemž každé jednotlivé skutkové podstatě vymezené občanským zákoníkem je věnována jedna subkapitola. V rámci této části jsou zdůrazněny jednotlivé předpoklady pro naplnění každé skutkové podstaty, přičemž nelze opomenout ani rozbor problematiky neplatnosti právní úkonu, která přímo souvisí s jednou ze skutkových podstat.

čtvrtá kapitola se pak již věnuje problematice bezd vodného obohacení tak, jak je upravena v německém Bürgerliches Gesetzbuch, který předstává základní německou soukromoprávní úpravu. V rámci této části jsou jednotlivé skutkové podstaty bezd vodného obohacení rozděleny do dvou základních skupin tak, jak je rozlišuje německá občanskoprávní nauka.

Kapitola pátá pak obsahuje výklad o deliktovní povinnosti v rámci bezd vodného obohacení s to zejména s ohledem na judikaturu Nejvyššího soudu a poslední šestá kapitola vymezuje „novou“ právní úpravu bezd vodného obohacení obsaženou v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

zákoník (dále jen „nový ob anský zákoník“), p i emž zohledn ny jsou zejména rozdíly oproti stávající ú inné právní úprav .

Smyslem práce je tedy zhodnotit sou asnou právní úpravu institutu bezd vodného obohacení a následn její srovnání s právní úpravou ve Spolkové republice N mecko, a dále s právní úpravou obsaženou v novém ob anském zákoníku.

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

2 Povaha právního vztahu vniklého z bezd vodného obohacení

V této ásti diplomové práce bude v nována pozornost možným zp sob m nahlížení na problematiku bezd vodného obohacení v závislosti na pojetí tohoto institutu v ob anském zákoníku a s tím související povaze právního vztahu vznikajícího z bezd vodného obohacení.

Odpov dnostní vztahy v rámci ob anského zákoníku nejsou tématem této práce, pro ádnou charakteristiku právního vztahu z bezd vodného obohacení je ovšem nezbytné se této problematice, by jen okrajov , v novat. Právní teorie se ustálila na dvou základních koncepcích chápání ob anskoprávní odpov dnosti. První koncepce je vybudována na základ tvrzení, že každý právní vztah v sob obsahuje na jedné stran povinnost k pln ní, na druhé stran pak povinnost odpovídat¹. Druhá koncepce pojímá odpov dnost jako následek porušení právního vztahu, p i emž tento nevzniká sou asn s odpov dností primární, nýbrž vzniká samostatn jako nový právní vztah, který je reakcí na porušení primárního právního vztahu².

Do novely ob anského zákoníku . 509/1991 Sb. byl jeho sou ástí, jakožto jedna ze základních ob anskoprávních zásad, zákaz obohacovat se na úkor spole nosti a ob an , upravený konkrétn v ustanovení § 415 ob anského zákoníku. Toto ustanovení zn lo následovn :

„Každý je povinen po ínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví a na majetku ani k neoprávn nému majetkovému prosp chu na úkor spole nosti nebo jednotlivce.“

¹ Luby, Š. Prevencia a zodpov dnost v ob ianskom práve. Bratislava: vydavateľstvo Slovenskej akademie vied, 1958, str. 33

² Luby, Š. Prevencia a zodpov dnost v ob ianskom práve. Bratislava: vydavateľstvo Slovenskej akademie vied, 1958, str. 35

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

Toto ustanovení pak představovalo obecnou právní povinnost chovat se v souladu s tímto ustanovením. Porušením této povinnosti pak vznikl odpovědnostní vztah, který byl tvořen povinností vydat neoprávněný majetkový prospěch a na druhé straně pak právo na vydání tohoto prospěchu. Z výše uvedeného pak tedy vyplývá, že až do účinnosti novely č. 509/1991 Sb. bylo možné hovořit o právním vztahu vzniklém z bezd vodného obohacení jako o právním vztahu odpovědnostním.

Vzhledem k tomu, že současný občanský zákoník již shora uvedenou obecnou občanskoprávní zásadu, ani její pozitivní vyjádření v § 415 neobsahuje, již nelze hovořit o povinnosti vydat bezd vodné obohacení jako o odpovědnostním vztahu. Aby bylo možné k právnímu vztahu vzniklému z bezd vodného obohacení nadále postupovat tímto způsobem, musely by být naplněny všechny předpoklady vzniku občanskoprávní odpovědnosti, které tvoří:

- 1) porušení právní povinnosti (protiprávní úkon);
- 2) škoda;
- 3) příinná souvislost mezi nimi;
- 4) zavinění³.

Protiprávní úkon je v právní teorii charakterizován jako volní chování právem nedovolené a proto se na něj vážou první následky, nastupující nezávisle na vůli subjektu tohoto úkonu⁴. Zde pak nastává ve vztahu k bezd vodnému obohacení zásadní problém. Protiprávní jednání totiž předpokladem pro vznik vztahu z bezd vodného obohacení není a to proto, že nenaplněje všechny předpoklady odpovědnostního vztahu.

V případě bezd vodného obohacení se jedná o právní vztah závazkový. Dle ustanovení § 541 odst. 1 občanského zákoníku vzniká tomu, kdo se na úkor jiného bezd vodně obohatil, povinnost obohacení vydat a tomu, na jehož úkor bylo obohacení získáno, pak vzniká právo toto obohacení požadovat. Dle

³ ŠVESTKA, Jiří a Jan DVOŘÁK. *Občanské právo hmotné*. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, 550 s. ISBN 978-807-3574-734, str. 381

⁴ FIALA, Josef. *Občanské právo*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 1993, 201 s. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, sv. 70. ISBN 80-857-6517-9, str. 349

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

definice závazkového vztahu se jedná o takový druh obanskoprávní vztahu, v němž jeden subjekt má postavení věřitele, tj. toho, kdo má právo od druhého něco požadovat, a druhý subjekt má postavení dlužníka, tj. toho, kdo je povinen věřiteli to, co je věřitel oprávněn od něho žádat, poskytnout⁵. Výše uvedené lze tedy shrnout následovně: jde o to, že je právní úprava institutu bezd vodného obohacení zahrnuta do části šesté občanského zákoníku, nazvané „Odpovědnost za škodu a za bezd vodné obohacení“, nelze uinit závazek v tom smyslu, že se v případě bezd vodného obohacení jedná o druh odpovědnosti. Jedná se o samostatný mimo odpovědnostní závazkový právní vztah, jehož právní úprava je pouze nesystematicky zahrnuta do občanského zákoníku⁶.

2.1 Srovnání bezd vodného obohacení s odpovědností za škodu

Česká právní úprava pojímá institut bezd vodného obohacení jako subsidiární závazek. Tato zásada předstává postup pro aplikaci ustanovení o bezd vodném obohacení. Jestliže existuje zvláštní právní úprava, má tato aplikace přednost před právní úpravou obecnou. Ve vztahu k bezd vodnému obohacení je tato zásada konkrétně vyjádřena například v ustanovení § 440 odst. 2 obchodního zákoníku⁷, které zní:

„Uspokojení, kterého lze dosáhnout uplatněním některého z nároků z vad zboží podle § 436 a 437, nelze dosáhnout uplatněním nároku z jiného právního předpisu.“

Ve vztahu k odpovědnosti za škodu pak tedy platí, že vzhledem k subsidiární povaze bezd vodného obohacení platí, že aplikace ustanovení o odpovědnosti za škodu má přednost před aplikací ustanovení o bezd vodném obohacení. Základním rozdílem mezi bezd vodným obohacením a odpovědností za škodu je ovšem ve vzniku obohacení. Závazek

⁵ ŠVESTKA, Jiří a Jan DVOŘÁK. *Občanské právo hmotné*. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, 550 s. ISBN 978-807-3574-734, str. 60, 61

⁶ Tento drobný nedostatek odstraní systematika nového občanského zákoníku.

⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3.4.2001, sp. zn. 29 Cdo 1180/2000

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

z bezd vodného obohacení vznikne pouze tehdy, dojde-li k obohacení jiné osoby. Naproti tomu odpovědnost za škodu vzniká bez ohledu na skutečnost, zda ten, kdo škodu, za kterou nese odpovědnost, způsobil, má z této skutečnosti nějaký prospěch⁸. Dalším rozdílem mezi odpovědnostmi za škodu a bezd vodným obohacením je ta skutečnost, že v případě bezd vodného obohacení je ta skutečnost, že v případě bezd vodného obohacení je osoba, která nabyla neoprávněný majetkový prospěch, povinna nést následky zákonem zakázaného stavu bez ohledu na protiprávní jednání nebo zavinění. Povinnost vydat bezd vodné obohacení se tedy váže k objektivnímu stavu a nelze se z ní nikterak liberovat⁹.

⁸ ELIÁŠ, Karel. *Obanský zákoník: velký akademický komentář : úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008*. Praha: Linde, 2008, *Zákony - komentáře* (Linde). ISBN 978-80-7201-687-7, str. 1053

⁹ ELIÁŠ, Karel. *Obanský zákoník: velký akademický komentář : úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008*. Praha: Linde, 2008, *Zákony - komentáře* (Linde). ISBN 978-80-7201-687-7, str. 1054

3 Vysv tlení pojmu bezd vodné obohacení

3.1 Pojem, prameny právní úpravy a p edpoklady, za kterých vzniká bezd vodné obohacení

D íve, než bude p istoupeno k vymezení jednotlivých skutkových podstat bezd vodného obohacení dle eského právního ádu, je nezbytné ádn definovat pojem institutu bezd vodného obohacení a p edpoklady jeho vzniku. Tato kapitola diplomové práce dává ucelený obecný p ehled o pojmu bezd vodného obohacení, o pramenech právní úpravy, subjektech tohoto právního vztahu, zárove i funkcích bezd vodného obohacení a p edpokladech, za kterých bezd vodné obohacení vzniká. Sou ástí této kapitoly je i krátký historický exkurs do vývoje institutu bezd vodného obohacení v právu ímském, dále do vývoje právní úpravy ABGB a v neposlední ad zahrnuje tato kapitola i pohled na novelizace, zákona . 40/1964 Sb., ob anský zákoník, které se institutu bezd vodného obohacení týkají.

3.1.1 Pojem a prameny právní úpravy

Základní právní úpravu institutu bezd vodného obohacení obsahuje zákon . 40/1964 Sb., ob anský zákoník ve zn ní pozd jších p edpis (dále jen „ob anský zákoník“), konkrétn v hlav t etí šesté ásti ob anského zákoníku a to v ustanoveních §§ 451 až 459. Tato obecná právní úprava obsažená v ob anském zákoníku se vztahuje na všechny soukromoprávní vztahy a to vždy, pokud neexistuje zvláštní právní úprava¹⁰. Legální definice bezd vodného obohacení je pak obsažena v ustanovení § 451 odst. 1 a 2 ob anského zákoníku a zní následovn :

¹⁰ Na tomto míst je vhodné zmínit, že zákon . 513/1991 Sb., obchodní zákoník zvláštní právní úpravu bezd vodného obohacení, až na speciální p ípady § 12 odst. 1 a § 53, výslovn neobsahuje. Je tedy nezbytné užít obecnou právní úpravu obsaženou v ob anském zákoníku. Jedinou výjimku tvo í právní úprava proml ení na vydání bezd vodného obohacení, které se dle soudní praxe ídí práv obchodním zákoníkem (R26/2004).

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

(1) „Kdo se na úkor jiného bezd vodn obohatí, musí obohacení vydat.“

(2) „Bez d vodným obohacéním je majetkový prosp ch získaný pln ním bez právního d vod u, pln ním z neplatného právního úkonu nebo pln ním z právního d vod u, který odpadl, jakož i majetkový prosp ch získaný z nepoctivých zdroj .“

Vedle pozitivního vymezení pojmu bezd vodného obohacení ob anský zákoník v § 455 uvádí p ípady, ve kterých se o bezd vodné obohacení nejedná. Toto ustanovení z stalo od roku 1964, tedy vstupu ob anského zákoníku v ú innost, nezm n no. Zákonodárce se zde uchýlil k negativnímu vý tu právních skute ností, které vznik obohacení nezp sobují a to konkrétn v ustanovení § 455 ob anského zákoníku, které zní následovn :

(1) *Za bezd vodné obohacení se nepovažuje, bylo-li p ijato pln ní proml eného dluhu nebo dluhu neplatného jen pro nedostatek formy.*

(2) *Rovn ě se za bezd vodné obohacení nepovažuje p ijetí pln ní ze hry nebo sázky uzav ené mezi fyzickými osobami a vrácení pen z do hry nebo sázky p j ených; u soudu se však t chto pln ní nelze domáhat.*

Dle tohoto ustanovení tedy nelze za bezd vodné obohacení považovat pln ní proml eného dluhu, pln ní dluhu z právního d vod u neplatného jen pro nedostatek formy, pln ní ze hry a sázky uzav ené mezi fyzickými osobami a vrácení pen z do hry a sázky p j ených.

Proml ený dluh

Dle ustanovení § 100 ob anského zákoníku se právo proml í, nebylo-li vykonáno v dob v tomto zákon stanovené. P ijetí proml eného dluhu je možné pouze v p ípad , kdy tato práva proml ení podléhají, p i emž musí být spln na podmínka, že proml ený dluh nebyl uznán a k proml ení již skute n

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

došlo¹¹. V případě promlčení je jediným možným způsobem splnění dobrovolné uhrazení promlčeného dluhu, přičemž dle judikatury Nejvyššího soudu nezáleží na tom, zda dlužník o promlčení v dluhu, nebo zda již byla uplatněna námitka promlčení¹². Nejedná se tedy o bezd vodné obohacení. Pakliže dlužník plnil, nelze se domáhat vydání poskytnutého plnění soudní cestou, jedná se tedy o naturální obligaci.

Plnění z právního úkonu neplatného jen pro nedostatek formy

Dalším případem, kdy se dle občanského zákoníku nejedná o bezd vodné obohacení, jsou případy plnění z právního úkonu neplatného jen pro nedostatek formy. V této souvislosti je nutné podotknout, že v případě plnění z neplatného právního úkonu se nejedná právě o přesné zákonné vyjádření, jelikož neplatnost pro nedostatek formy nelze vztáhnout k dluhu, ale jen k právnímu důvodu jeho vzniku, a to pouze k právnímu důvodu určení, tedy k právnímu úkonu. Klasickým příkladem plnění z právního úkonu neplatného jen pro nedostatek formy je uváděno plnění poskytnuté v iteli dlužníkovým ru itelem na základě ru itelského prohlášení učiněného pouze ústní formou¹³. Dle ustanovení § 546 občanského zákoníku lze zajistit pohledávku ru ení, přičemž ru ení vzniká písemným prohlášením ru itele. Pakliže by ovšem byl právní úkon neplatný z jiného důvodu než pro nedostatek formy, je nutné uvedený případ subsumovat pod ustanovení § 451 odst. 2 občanského zákoníku a je tedy možné domáhat se vydání bezd vodného obohacení.

Plnění přijatá z her a sázek, vrácení peněz do hry a sázky přijatých

Dle ustanovení § 845 občanského zákoníku platí, že výhry ze sázek a her ani přijaté v domě do her a sázek přijatých nelze vymáhat u soudu.

¹¹ Právní úpravu institutu uznání dluhu obsahuje občanský zákoník, konkrétně ustanovení § 558. Na promlčení tohoto institutu se použije ustanovení § 110 odst. 1 občanského zákoníku.

¹² FIALA, Josef a Milan KINDL. *Občanský zákoník: komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, 2 v. ISBN 978-807-3573-959, str. 660

¹³ ELIÁŠ, Karel. *Občanský zákoník: velký akademický komentář. Úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. 1.svazek*. Praha: Linde, 2008, 1243 s. Zákony - komentáře (Linde). ISBN 978-80-7201-687-7, str. 1078

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

S tímto ustanovením p ímo souvisí i § 455 odst. 2 ob anského zákoníku, podle kterého se za bezd vodné obohacení nepovažuje p íjetí pln ní ze hry nebo sázky uzav ené mezi fyzickými osobami a vrácení pen z do hry nebo sázky p íjetých, u soudu se však t chto pln ní nelze domáhat. Jedná se op t, stejn jako v p ípad pln ní proml eného dluhu, o naturální obligaci. Jestliže tedy dojde k dobrovolnému pln ní ze strany dlužníka, nem že se ve smyslu tohoto ustanovení jednat o bezd vodné obohacení¹⁴. Samoz ejmostí ovšem je, že se jedná o p edm t pln ní právem dovolený.

V p ípad zákonného ustanovení § 455 odst. 2 vyvstává ještě jeden zajímavý výkladový problém. Toto ustanovení p ímo mluví o p íjetí pln ní ze sázky nebo hry uzav ené mezi fyzickými osobami. Na toto ustanovení lze tedy nahlížet dv ma možnými zp soby. Dle prvního je možné aplikovat ustanovení § 455 odst. 2 ob anského zákoníku pouze na sázky uzav ené mezi fyzickými osobami, zatímco p í hrách mohou p ícházet v úvahu i subjekty jiné. Dle druhého pak platí, že i hry musejí být uzav ené pouze mezi fyzickými osobami. Ve prosp ch první možnosti hovo í zejména gramatický výklad tohoto ustanovení a také fakt, že u nás se hry neuzavírají. Pro možnost druhou pak hovo í skute nost, že ustanovení odst. 2 § 845 ne iní rozdíl mezi sázkou, hrou a losem¹⁵. Vzhledem k použitelnosti tohoto ustanovení se jako mnohem logi t jší jeví možnost druhá.

Co se tý e druhé ástí ustanovení § 455 odst. 2, tedy vrácení pen z do hry a sázky p íjetých, vyvstane obdobný problém jako v p ípad p edchozí. I v tomto p ípad však lze konstatovat, že uvedené ustanovení se vztahuje, stejn jako v p ípad p edchozím, pouze k fyzickým osobám¹⁶.

Krom shora uvedeného ustanovení o skute nostech, které nezp sobují vznik bezd vodného obohacení, obsahuje ob anský zákoník ještě jeden

¹⁴ Švestka, J., Spá il, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. *Ob anský zákoník I § 1-459 Komentá*, 2. vydání, C. H. Beck, 2009, Praha. s. 660.

¹⁵ ELIÁŠ, Karel. *Ob anský zákoník: velký akademický komentá . Úplný text zákona s komentá em, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. 1.svazek*. Praha: Linde, 2008, 1243 s. *Zákony - komentá e* (Linde). ISBN 978-80-7201-687-7, str. 1078

¹⁶ ELIÁŠ, Karel. *Ob anský zákoník: velký akademický komentá . Úplný text zákona s komentá em, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. 1.svazek*. Praha: Linde, 2008, 1243 s. *Zákony - komentá e* (Linde). ISBN 978-80-7201-687-7, str. 1079

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

zvláštní případ, kdy se nejedná o bezd vodné obohacení. Jedná se o ustanovení § 53 odst. 9 občanského zákoníku, které zní následovně :

(1) „Poskytuje-li dodavatel plnění spotřebiteli bez objednávky, není spotřebitel povinen dodavateli jeho plnění vrátit ani jej o tom vyrozumět.“

Účelem tohoto ustanovení je ochrana spotřebitele před nekalými praktikami dodavatel formou zasílání nevyžádaného zboží a následným obtěžováním výhrůzkami směřujícími k zaplacení za toto zboží¹⁷. Toto ustanovení je třeba chápat jako ustanovení speciální ve vztahu k § 451 odst. 2 a násl. občanského zákoníku, kdy není tedy založena povinnost vydat bezd vodné obohacení¹⁸. Jestliže by toto ustanovení v zákoně chybělo, bylo by nepochybně nutné kvalifikovat takové jednání dodavatele jako plnění bez právního důvodu, které povinnost vydat předem tímto plněním zakládá. Jedná se přitom o mladší ustanovení, jehož účelem je ochrana spotřebitele a do občanského zákoníku bylo doplněno jakožto implementace unijní směrnice 97/7/ES.

Vedle občanského zákoníku nalezneme právní úpravu bezd vodného obohacení i v dalších soukromoprávních předpisech. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, obsahuje právní úpravu bezd vodného obohacení v ustanovení § 37a odst. 3 vztahující se k vyútování jmění spravovaného rodiče pro nezletilé dítě a dále v ustanovení § 101, vztahujícímu se k plnění vyživovací povinnosti. Ke vztahu mezi ustanovením § 454 občanského zákoníku a ustanovením § 101 zákona o rodině se pak vyjadřoval Nejvyšší soud, a to v usnesení ze dne 13. 3. 2008, sp. zn. 30 Cdo 477/2008, kde konstatoval, že v případě, kdy někdo splnil zcela nebo zčásti vyživovací povinnost za jiného, je oprávněn na základě ustanovení § 101 zákona o rodině požadovat po něm úhradu takového plnění. Jedná se o případy plnění výživného bez právního důvodu, případně z právního důvodu, který později odpadl. Vzhledem k tomu, že zákon o rodině

¹⁷ ELIÁŠ, Karel. *Občanský zákoník: velký akademický komentář. Úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. 1.svazek*. Praha: Linde, 2008, 1243 s. Zákony - komentáře (Linde). ISBN 978-80-7201-687-7, str. 1079

¹⁸ SELUCKÁ, Markéta. *Ochrana spotřebitele v soukromém právu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2008, xv, 134 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-807-4000-379. str. 104

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

pak obsahuje speciální ustanovení, dospěla ustálená teorie rodinného práva a judikatura soudů k závěru, že ustanovení § 101 zákona o rodině obsahuje speciální rodinný právní institut a z tohoto důvodu nelze na takové případy aplikovat ustanovení o bezd vodném obohacení obsažené v obanském zákoníku¹⁹.

V souvislosti s výše uvedenými právními předpisy o bezd vodném obohacení nelze vynechat ani zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník. Tento zákon neobsahuje samostatnou úpravu bezd vodného obohacení²⁰, je tedy nutné postupovat v souladu s ustanovením § 1 odst. 2 v druhé větě obchodního zákoníku, obsahující základní právní zásadu, podle které se předpisy práva obanského řídí ty otázky, které nejsou upraveny obchodním zákoníkem, tedy vyjádření vztahu mezi obchodním a obanským zákoníkem jakožto *lex generalis*. Přestože obchodní zákoník neobsahuje samostatnou úpravu tohoto institutu, nelze opomenout jednu spornou otázku s tím související a to je aplikace právní úpravy promlčení práva na vydání bezd vodného obohacení. Této problematice je věnována pozornost v rámci kapitoly šesté.

V neposlední řadě je nezbytné zmínit právní úpravu bezd vodného obohacení v zákoně č. 262/2006 Sb., zákoník práce. Do 31. 12. 2011 obsahoval tento zákon v ustanovení § 324 odkaz na právní úpravu bezd vodného obohacení obsaženou v obanském zákoníku. Ustanovení § 324 však bylo novelou zákoníku práce č. 365/2011 Sb. zrušeno.

¹⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍKOVÁ. České rodinné právo. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006c1998, 398 s. ISBN 80-723-9192-5, str. 201 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 3. 2008, sp. zn. 30 Cdo 477/2008.

²⁰ Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník obsahuje v ustanovení § 12 odst. 1 pouze právo na vydání bezd vodného obohacení související s právy k firmě a dále v ustanoveních § 53 a § 54 obchodního zákoníku, upravujících právní následky nekalé soutěže. Tato úprava je ovšem nad rámec úpravy obsažené v obanském zákoníku.

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

3.1.2 Subjekty bezd vodného obohacení

Každý závazkový právní vztah je určen ústníky tohoto vztahu, tedy jeho subjekty. Tyto subjekty mají k sobě navzájem určitá práva a povinnosti vyplývající právě z konkrétního právního vztahu. V případě bezd vodného obohacení se jedná o následující subjekty:

- a) ten, kdo obohacení získal, označovaný také jako povinný, obohacený, popř. dlužník a
- b) ten, na jehož úkor bylo bezd vodné obohacení získáno, tedy oprávněný, popř. větitel.

Subjekty právního vztahu vzniklého na základě bezd vodného obohacení mohou být na obou stranách, tedy jak na straně oprávněného, tak na straně povinného jak fyzická, tak i právnická osoba a to i ty osoby, které nemají deliktní způsobilost, tj. osoby nezletilé, popř. osoby postižené duševní poruchou²¹.

3.1.3 Funkce bezd vodného obohacení

Cílem právní úpravy institutu bezd vodného obohacení je tedy především ochrana majetkových vztahů a zajištění vydání obohacení, které bylo získáno na úkor jiného, tedy vynětí neoprávněně získaných majetkových hodnot z dispozice toho, kdo je získal²². Základní funkcí tohoto institutu je pak funkce uhrazovací, tedy reparační, v jejím rámci pak funkce restituční²³. Podstata těchto funkcí bezd vodného obohacení spoívá ve vydání veškerého obohacení získaného obohaceným na úkor postiženého zpět do dispozice postiženého. Přitom tím vydání je pak pouze tolik, kolik bylo bezd vodným

²¹ MAREK, Karel. Vznik smluvního vztahu a bezd vodné obohacení z hlediska formy právního úkonu. *Bulletin advokacie*, Praha: česká advokátní komora, 2008, ro. 2008, . 3, s. 31-34. ISSN 1210-6348

²² Obohacení je vnímáno jako rozmožení majetku jedné osoby na úkor druhého, tedy za předpokladu, že došlo ke ztenění majetku druhého.

²³ Švestka, J., Spáčil, J., Škárková, M., Hulmák, M. a kol. *Občanský zákoník I § 1-459 Komentář*, 2. vydání, C. H. Beck, 2009, Praha. s.1327

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

obohacením skute n získáno, nikoliv více²⁴. V p ípad , kdy se jedná o vydání v ci podléhající rychlé zkáze, pop ípad již neexistující v ci, bude postiženému ve smyslu ustanovení § 458 odst. 1 poskytnuta úhrada v pen zích, ímž dojde reáln k od erpání majetkového prosp chu od obohaceného zp t k postiženému²⁵.

Další funkcí institutu bezd vodného obohacení je pak funkce preventivn – výchovná. Skute nost, že obohacený je povinen vydat to, co neoprávn n získal, zp t do dispozice postiženého p sobí výchovn nejen na obohaceného, ale hrozba sankce v podob povinnosti vydat majetkový prosp ch, pop ípad jeho hodnotu v pen zích zárove preventivn odrazuje všechny ostatní²⁶.

3.1.4 P edpoklady vzniku bezd vodného obohacení

O bezd vodném obohacení lze tedy hovo it v p ípad , že budou spln ny p edpoklady jeho vzniku a to:

- a) neoprávn ný majetkový prosp ch na stran obohaceného, který je objektivn vyjád itelný v pen zích
- b) újma, která vznikla na úkor jiného subjektu a to získáním majetkového prosp chu korespondujícím s prosp chem na stran obohaceného
- c) tento majetkový prosp ch vznikl bezd vodn , tj. bez právního d vodu a zavin ní na stran obohaceného.

Aby bylo možné hovo it o bezd vodném obohacení, je nezbytné, aby k obohacení v bec došlo. Vždy je nezbytné, aby obohacení m lo majetkovou podstatu a bylo objektivn vyjád itelné v pen zích. V majetkové sfé e obohaceného se pak tato skute nost projeví bu aktivn v podob zv tšení

²⁴ Toto platí v obecné rovin , judikatura dovozuje v ur itých p ípadech nerovnost ve výši obohacení a ve zp sobené újme (nap . u nemovitostí, viz dále).

²⁵ ŠVESTKA, Ji í a Jan DVO ÁK. Ob anské právo hmotné. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer eská republika, 2009, 550 s. ISBN 978-807-3574-734, str. 517

²⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 5. 2008, 30 Cdo 2442/2007.

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

majetku obohaceného jako tzv. obohacení p ímé nebo v pasivní podob a to tak, že nedojde ke zmenšení majetku obohaceného, a koliv se tak m lo stát, tzv. nep ímé obohacení²⁷. Užitek, který obohacený získal, pak m že mít charakter trvalý, ale zároveň i p echodný²⁸. Institut bezd vodného obohacení tedy sm uje k od erpání prost edk od osoby, která jej získala n kterou ze skutkových podstat uvedených v ob anském zákoníku²⁹. Co se tý e ústavního vymezení a p edpoklad institutu bezd vodného obohacení, které spo ívá v nabytí majetku, lze jej nalézt p edevším v lánku 11 Listiny základních práv a svobod, resp. v lánku 1 dodatkového protokolu I. 1 k Úmluv o ochran lidských práv a základních svobod, kde je upraveno právo na pokojné užívání majetku³⁰.

Co se majetkové prosp chu tý e, je nutné podotknout, že k aplikaci ustanovení o bezd vodném obohacení je nezbytné, aby tento majetkový prosp ch m l sv j základ ve vztazích ob anskoprávních. Tato ustanovení nelze aplikovat na p ípady, které vznikly v oblasti práva ve ejného, tedy nap . podle právní úpravy vztahující se na nemocenské pojišt ní³¹.

Skute nost, že majetkový prosp ch je získán na úkor druhého, vychází z p edešlého p edpokladu. Obohacení jednoho ú astníka právního vztahu logicky odpovídá újm druhého. Majetkový prosp ch toho, kdo se obohatil, musí být zároveň na úkor druhého. Aby tedy závazek z bezd vodného obohacení vznikl, musí existovat souvislost mezi obohacením na stran jedné a konkrétní majetkovou újmou na stran druhé. Nesta í tedy, že jedna strana právního vztahu se obohatila, toto obohacení musí znamenat majetkovou újmu v majetku oprávn ného.

²⁷ PLECITÝ, Vladimír, Josef VRABEC a Josef SALA . *Základy ob anského práva*. 3. rozš. vyd. Plze : Vydavatelství a nakladatelství Aleš en k, 2007, 343 s. Vysokoškolské u ebnice (Aleš en k). ISBN 978-807-3800-512, str.259

²⁸ Zhodnotenie ob ianskoprávneho kolegia NS SSR zo d a 21. 12. 1978, sp. zn. 37/78

²⁹ Jednotlivým skutkovým podstatám se v nuje kapitola 4.

³⁰ [online]. [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/projekty/usmrceni- hranice/umluva.pdf>

³¹ ŠVESTKA, J., SPÁ IL, J. a kol.: *Ob anský zákoník I § 1–459 Komentá* . 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009. s. 1325. ISBN 978-80-7400-108-6, str. 1

3.2 Historický exkurz do problematiky bezd vodného obohacení

Tato subkapitola diplomové práce se ve zkratce bude zabývat historickým vývojem institutu bezd vodného obohacení v římském právu v době justiniánského kodexu, dále právní úpravou v Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (dále jen „ABGB“) a také novelizacemi občanského zákoníku . 40/1964 Sb., které se týkaly bezd vodného obohacení.

3.2.1 Právní úprava bezd vodného obohacení v římském právu

Institut bezd vodného obohacení byl znám již římskému právu. A bylo to právě římské právo, které položilo základní kameny tomuto institutu a to v podobě, ve které je s více či méně změnami, znám a užíván dodnes. Římské právo znalo institut bezd vodného obohacení v podobě obligací. Tyto na první pohled běžné kontrakty byly v podstatě zvláštní kategorií právních vztahů. V těchto právních vztazích ovšem chyběl jeden ze základních znaků smluv, ve většině případů to byl konsenzus³². Římské právo pro tyto situace vytvořilo zvláštní kvazikontrakt, resp. obligace jakoby z kontraktu, tzv. obligatio quasi ex contractu³³. Všeobecný pojem bezd vodného obohacení nebyl v římském právu znám. Právním nárokem z bezd vodného obohacení náleželi *condictiones*, přičemž *condictio* byla abstraktní civilní žaloba buď na určitou peněžitou částku nebo na vydání věci³⁴. Pozdějším vývojem byly vyvíjeny samostatné žaloby na vydání bezd vodného obohacení zcela v souladu se zásadou „nikdo se nemá obohacovat na úkor druhého a byly tak vypracovány pevné typy nových kondikcí (*condictiones sine causa*) se samostatnými nároky,

³² BARTOŠEK, Milan. *Dějiny římského práva: ve třech fázích jeho vývoje*. Praha: Academia, 1988. s. p. il. str. 236.

³³ KINCL, Jaromír a Valentin URFUS. *Římské právo: [celostátní vysokoškolská učebnice pro studenty právnických fakult]*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1990, 469 s. Učebnice. ISBN 80-703-8134-5., str. 114

³⁴ BARTOŠEK, Milan. *Dějiny římského práva: ve třech fázích jeho vývoje*. Praha: Academia, 1988 s. p. il. str. 237

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

jejichž rozhodujícím prvkem bylo obohacení protistrany³⁵. Všeobecné podmínky těchto kondikcí v podstatě korespondovaly se současným pojetím bezd vodného obohacení v českém právu, tedy muselo se jednat zejména o obohacení na straně jedné na úkor strany druhé a zároveň o bezd vodnost tohoto obohacení.

Justiniánská kodifikace vyčleňuje následující případy kondikcí pro bezd vodné obohacení³⁶:

- a) *Condictio indebiti* (kondikce nedluhu) – plnění bylo z toho důvodu, aby byl splněn dluh. Tento dluh však neexistuje (buď nikdy nebyl nebo zanikl).
- b) *Condictio ob causam datorum* (kondikce toho, co bylo poskytnuto z něčeho) – plnil-li někdo z toho důvodu, že se uskuteční určitá budoucí okolnost, avšak tato se nerealizovala. Vina ani náhoda nerozhoduje..
- c) *Condictio furtiva* (kondikce na vydání odcizené věci) – kondikce namířená proti pachateli.
- d) *Condictio ob turpem causam* (kondikce toho, co bylo plněno z důvodu potupného) – vyloučena v případě, že neexistujícím bylo zároveň i jednání poskytovatelovo.
- e) *Condictio ob iniustam causam* (kondikce toho, co bylo plněno z důvodu nespravedlivého) – kondikce proti tomu, kdo nabyl něčeho z právního důvodu zavrženého ze zákona
- f) *Condictio sine causa v užším smyslu* - zahrnuje další jiné případy bezd vodného obohacení³⁷.

³⁵ BARTOŠEK, Milan. Dějiny římského práva: (ve třech fázích jeho vývoje). Praha: Academia, 1988, 302 s., p. il., str. 237

³⁶ HEYROVSKÝ, Leopold. Dějiny a systém soukromého práva římského. Praha : J. Otto. Díl II. 1921, str. 196, 197

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

Vzhledem ke skutečnosti, že se v případě shora uvedených kondicí jedná o žaloby p ísného práva, zn íly vždy na vydání všeho obohacení. Jestliže byl ten, kdo nabyt, v dobré ví e, neru íl za zkázu ani zhoršení v íci. Jinak m íl povinnost vydat vše, tedy i užítky. Jestliže ovšem v dobré ví e nebyl, odpovídal za každou nedbalost, jednal-li od po átku ze ziskuchtivého úmyslu, dopoušt í se krádeže a odpovídal i za náhodu³⁸.

3.2.2 Bezd vodné obohacení ve Všeobecném zákoníku ob anském z roku 1811, ve zn íní pozd jších p edpis (Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch)

Všeobecný ob anský zákoník z roku 1811, tedy Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie (dále jen „ABGB“), neobsahuje výslovné ustanovení o bezd vodném obohacení a nelze hovo ít ani o univerzální žalob z bezd vodného obohacení. P es absenci pojmu „bezd vodné obohacení“ i ABGB eší problematiku situací, kdy došlo k neoprávn ěnému obohacení bez právního d vodu na stran ě jednoho a to na úkor jiného subjektu.

Prvním ustanovením, které v podstat eší problematiku bezd vodného obohacení v ABGB, je ustanovení § 1041, které zn í následovn í :

„Upot ebilo-li se v íci mimo p ípad jednatelství na prosp ch druhého; m že vlastník žádati nazp ít v íci, jak je ve skute nosti, nebo, nem že-li se již to státi, hodnotu, kterou m íla v dob použití, t ebas byl pak prosp ch zma en.“

Názory teorie na obsah pojmu upot ebení jsou v podstat shodné, lze jej chápat jako upot ebení v d sledku jednání obohaceného, dále jednání toho, na jehož úkor k obohacení došlo, jednání t etí osoby a také jednání v d sledku

³⁷ HEYROVSKÝ, Leopold. D íjiny a systém soukromého práva ímského. Praha : J. Otto. Díl II. 1921, str. 196, 197

³⁸ KINCL, Jaromír a Valentin URFUS. ímské právo: [celostátní vysokoškolská u ebnice pro studenty právnických fakult]. 1. vyd. Praha: Panorama, 1990, 469 s. U ebnice. ISBN 80-703-8134-5. str. 312 - 313

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

události, nezávislé na lidském píiní³⁹. Pod pojmem v c ve smyslu tohoto ustanovení je nutné chápat dle rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 10. 10. 1923, sp. zn. (RC) Rv II 297/23 i práci. Dle právní v ty tohoto rozhodnutí platí, že je *lhostejno, zda vlastník použil své v ci pro obohacení, i zda jí použil obohaceným sám pro sebe, i n kdo t etí za n ho. Sta í, bylo-li v ci použito ku prosp chu druhého, t ebas z toho nebyl obohacen.*⁴⁰

Vzhledem ke skute nosti, že ustanovení § 1041 je v podstat velmi obecné, je nutné se zabývat otázkou, zda je možné žalobu podanou na podklad tohoto ustanovení vztáhnout na každý pípad, který svým obsahem odpovídá obohacení jiného bez právního dvodu. Nap íklad profesor Sedlá ek⁴¹ zastává názor, že píedm tné ustanovení je nutné pojmut jako obecnou žalobu, kterou je možné použít ve všech pípadech, kdy byl získán majetkový prosp ch neoprávn n na úkor jiného⁴². Pro sv j názor pak nachází oporu v ustanovení § 7 ABGB, který stanoví následující:

„Nelze-li právní pípad rozhodnouti ani podle slov ani z pírozeného smyslu zákona, jest hled ti k podobným pípad m v zákonech z ejm rozhodnutým, a k d vod m jiných, s tím píbuzných zákon . Z stane-li právní pípad ješt pochybný, musí býti rozhodnut podle pírozených zásad právních, se z etelem k okolnostem píliv shrnutým a zrale uváženým.“

Toto ustanovení pak pln vystihuje pírozenoprávní charakter ABGB, kdy umož uje v pípad , kdy ur itá v c není upravena zákonem a ešení není možné dovodit ani z pírozeného smyslu zákona, užití analogie nebo rozhodnout na základ zásad pírozenoprávní teorie, kterou je dle profesora Sedlá ka píedevším základní lidská slušnost a jako jednání v rozporu s právem je pak nezbytné posuzovat vše, co je v rozporu s lidskou slušností. Jestliže tedy právo neupravuje žádným zp sobem píechod majetkových práv, jedná se o rozpor s pírozenou slušností a je tedy nezbytné, aby takové jednání bylo

³⁹ Sedlá ek, J. Obliga ní právo III. Brno: eskoslovenský akademický spolek „Právník“, 1947, s. 14.

⁴⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 10. 10. 1923, sp. zn. (RC) Rv II 297/23

⁴¹ Prof. JUDr. Jaromír Sedlá ek, právní filozof a profesor ob anského práva na Právnícké fakult Masarykovy univerzity, narozen 2.9.1885 ve Slavkov u Brna, zem el 12.4.1945 v Brn

⁴² Sedlá ek, J. Obliga ní právo III. Brno: eskoslovenský akademický spolek „Právník“, 1947, str. 14

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

postihování jako jednání v rozporu s právem. Jako nejvhodnější způsob ochrany se pak tedy jeví žaloba podle ustanovení § 1041 ABGB.

ABGB vedle generální žaloby podle ustanovení § 1041 umožňuje dále vymáhat prospěch získaný nedovoleným přesunem majetku i prostřednictvím dalších žalob, upravených zejména v ustanovení § 339, které upravuje žalobu na zrušení držby a zní následovně :

„A je držba jakákoliv, nikdo není oprávněn, aby ji svémocně rušil. Kdo byl rušen, má právo na soud žádati, aby byl zásah zastaven a prokázaná škoda nahrazena.“

Další obrana je možná prostřednictvím vlastnické žaloby upravené v ustanovení § 369:

„Kdo vznáší vlastnickou žalobu, musí dokázat, že žalovaný má zažalovanou věc ve své moci a že tato věc je jeho vlastnictvím.“

V neposlední řadě je možné uplatnit nárok na náhradu škody dle hlavy třetí ABGB a nárok na vydání toho, co bylo plněno bezd vodně dle ustanovení § 1431 – 1437 ABGB. § 1041 je pak nutné vnímat jako ustanovení obecné ve vztahu k zvláštním majetkovým ustanovením.⁴³

Přirozenoprávní pohled profesora Sedláčka ovšem není ve vztahu k bezd vodnému obohacení názorem v tšiny. Pozitivistická teorie se přiklání k názoru, že ABGB jednoduše žádnou žalobu na vydání bezd vodného obohacení neobsahuje. Pozitivističtí právníci jednoduše konstatují, že ABGB neobsahuje pojem závazk z bezd vodného obohacení, obsahuje pouze speciální žaloby na vydání bezd vodného obohacení⁴⁴. Dle tohoto přístupu je pak nezbytné konstatovat, že generální žaloba v ABGB není a v případě, že trvá pouze faktické držení věci neoprávněnou osobou, náleží vlastníkově pouze žaloba na vydání věci ve smyslu ustanovení 369 ABGB a žaloba z obohacení pak přichází v úvahu až v těch případech, kdy jednání stran právního úkonu je

⁴³ Sedláček, J. Obligační právo III. Brno: Československý akademický spolek „Právnick“, 1947, str. 13

⁴⁴ Kráma, J. Právo občanské III. Právo obligační. Praha: Spolek československých právníků „Všehrd“, 1929, 340 str., s. 197 a násl.

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

formálně platné, ale je zakázané nebo neúinné⁴⁵. Dle pozitivistického postupu lze pak jako žaloby z bezd vodného obohacení označit žaloby upravené v ustanovení § 1041 až 1044 ABGB, tedy žaloby vyplývající z upotřebení v cíku prospěchu druhého. Jako žaloby z bezd vodného obohacení lze dále označit i žaloby ve smyslu ustanovení § 1431 až 1437 ABGB, které upravují tzv. placení nedluhu. Další žaloba, kterou lze označit jako žalobu z bezd vodného obohacení, je upravena v ustanovení § 1174 v t t etí ABGB a prostřednictvím jejího uplatnění je možné se domáhat vydání toho, co bylo dáno k zabránění inu nedovoleného, tomu, kdo se chtěl tohoto inu dopustit bez ohledu na skutečnost, zda k dosažení cíle skutečně došlo či nikoliv. Ten, kdo takovým způsobem nabyl v cí, je od samého počátku nepoctivým držitelem ve smyslu ustanovení § 335 ABGB a je povinen aby vydal *nejen všechn užitek, kterého držbou cizí v cí nabyl, nýbrž i ten, kterého by byl zkrácený došel, a aby nahradil všechnu škodu, která vzešla jeho držbou.*

ABGB není jediným právním předpisem, který obsahoval zásadu, podle které má být navrácen neoprávněný majetkový prospěch. Nejvýznamnějším je pravděpodobně císařské nařízení dané 12. října 1914 č. 275/1914, o lichvě. Ustanovení § 7 upravuje právní následky neplatnosti lichvářské smlouvy a zní následovně :

„Je-li smlouva dle předchozích ustanovení neplatná, má každá z obou stran vrátit vše, co obdržela k svému prospěchu z neplatné smlouvy. Zvláště nutno vrátit vyplacené peníze se zákonnými úroky ode dne přijetí, vrátit předané v cí nebo nahradit jejich hodnotu, jakou mají v době přijetí, a dát jim jenou náhradu za používání a znehodnocení v cí v mezidobí. Vyplývá-li z výpovětu oboustranných nároků v tší nárok pro jednu ze smluvních stran, ruší se jistota, získaná pro smluvní nárok.“

Dle tohoto ustanovení je tedy povinna každá strana smlouvy vrátit vše, co bylo na základě neplatné smlouvy získáno a v podstatě se shoduje s ustanovením § 457 občanského zákoníku, který stanoví, že Je-li smlouva

⁴⁵ PAVLÍ EK, Antonín. Žaloby z obohacení vedle rakouského práva občanského se zvláštním zetelem k právu obecnému, k zákonům i nástinům moderním. V Praze: Tiskem Dra. Ed. Grégra, 1873., s. 80 a násl.

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

neplatná nebo byla-li zrušena, je každý z účastníků povinen vrátit druhému vše, co podle ní dostal.

3.2.3 Institut bezd vodného obohacení v zákon . 141/1950 Sb., ob anský zákoník

Zákon . 141/1950 Sb., ob anský zákoník je výsledkem tzv. právnické dvouletky. Tento zákoník reagoval na zcela nové společenské zřízení, a protože byl přijat v roce 1950, kdy nahradil právní úpravu obsaženou v ABGB a následně byl sám nahrazen zákonem . 40/1964 Sb., ob anský zákoník, je také označován jako tzv. st ední ob anský zákoník. Tento zákoník neobsahoval úplnou kodifikaci soukromého práva, vedle něj existovaly ještě další právní předpisy, které upravovaly soukromoprávní problematiku, například zákon . 265/1949 Sb., o právu rodinném, nebo zákon . 189/1950 Sb., o pojistné smlouv ⁴⁶.

Část čtvrtá, hlava sedmnáctá tohoto ob anského zákoníku obsahovala samostatnou právní úpravu závazků z bezd vodného obohacení, konkrétně v ustanovení § 360 až § 365. Přestože bezd vodné obohacení je v tomto zákoně výslovně upraveno, zvolená koncepce nezahrnuje všechny případy, kdy se jedná o získání neoprávněného majetkového prospěchu. Chybí zde obecné ustanovení, které by vymezovalo bezd vodné obohacení jako takové, jako tomu je v zákoně . 40/1964 Sb. a také v novém ob anském zákoníku . 89/2012 Sb.

V tomto zákoně jsou pak specifikovány tři druhy vody, na jejichž principu vzniká povinnost vydat neoprávněný majetkový prospěch. Jedná se o plnění bez právního důvodu, upravené v ustanoveních §§ 360 až 362, dále upotřebení věci pro jiného, upravené v ustanovení § 363 až 364 a náklad u jiného za jiného, který je upraven v ustanovení § 365.

⁴⁶ heslo: Ob anský zákoník z roku 1950, [eskoslovensko](http://cs.wikipedia.org/wiki/Ob%C4%8Dansk%C3%BD_z%C3%A1kon%C3%ADk_(%C4%8Ceskoslovensko,_1950)), [online]. [cit. 2013-04-03]. Dostupné z: [http://cs.wikipedia.org/wiki/Ob%C4%8Dansk%C3%BD_z%C3%A1kon%C3%ADk_\(%C4%8Ceskoslovensko,_1950\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Ob%C4%8Dansk%C3%BD_z%C3%A1kon%C3%ADk_(%C4%8Ceskoslovensko,_1950))

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

Dle ustanovení § 360 vznikají závazky z bezd vodného obohacení *pln ním, pro které nebylo právního d vodu, nebo pln ním, jehož právní d vod se neuskute nil nebo odpadl*. Povinností obohaceného tedy bylo vydat pln ní, které bylo takovým zp sobem získáno a této povinnosti odpovídalo právo toho, na jehož úkor se obohacený obohatil, dožadovat se vydání obohacení. Primárním ú elem bylo navrátit konkrétní p edm t bezd vodného obohacení, v p ípad , že toto nebylo realizovatelné, náležela tomu, na jehož úkor k obohacení došlo, náhrada ceny. Dle ustanovení § 361 je povinen obohacený vrátit všechny užitky, od té doby, kdy poznal bezd vodnost svého obohacení, má však nárok na náhradu náklad jako jednatel bez p íkazu⁴⁷. Toto ustanovení tedy chrání toho, kdo nev d l, že nabyl bezd vodn , kdy tento není povinen vydat všechny užitky z bezd vodného obohacení.

Dle ustanovení § 362 dále platilo, že *nem že být žádáno zp t, co bylo pln no p ed dosp lostí platného dluhu nebo na dluh neplatný jen pro nedostatek formy, na dluh proml ený nebo nežalovatelný, pokud nebyl dluh pln n osobou, která se k n mu nem že zavázat sama*.

Na pln ní bez právního d vodu navazovalo ustanovení § 36 odst. 2, které stanovilo zvláštní sankci, podle které platilo, že je-li právní úkon neplatný, protože se p í í zákonu nebo d ležitému zájmu obecnému, m že soud na návrh prokurátora vyslovit, že to, co bylo pln no stran , která o neplatnosti v d la, propadá ve prosp ch státu. Aplikace tohoto ustanovení byla možná ovšem pouze v p ípad , kdy bylo postaveno na jisto, že obohacený o neplatnosti dluhu v d l. V opa ném p ípad nep icházelo toto ustanovení v úvahu.

Dalším d vodem, na jehož principu docházelo dle zákona . 141/1950 Sb., ob anský zákoník, ke vzniku bezd vodného obohacení je pak dle ustanovení §§ 363 až 364 upot ebení v ci pro jiného. Ustanovení § 363 pak zní následovně :

„Byla-li mimo p ípad jednatelství bez p íkazu upot ebena v c pro jiného, m že se na n m vlastník, není-li vrácení v ci dob e možné,

⁴⁷ Jednatelství bez p íkazu je upraveno v ustanovení §§ 443 a násl. zákona . 141/1950 Sb., ob anský zákoník.

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

domáhat její ceny, jakou měla v době upotřebení, i když sledovaný prospích nenastal nebo byl zmařen.“

Toto ustanovení se použilo bez ohledu na skutečnost, zda obohacený majetkový prospích získal nebo ne.

Tetím d vodem, na jehož principu došlo ke vzniku bezd vodného obohacení, je náklad u jiný za jiného ve smyslu ustanovení § 365. Ustanovení § 365 zní následovně :

„(1) Kdo u jiní náklad za něho, kdo jej měl po právu u jiní sám, je oprávněn domáhat se náhrady.

(2) Náhrada však nenáleží tomu, kdo u jiní náklad proti vůli povinného, který by jej byl sám úctně vynaložil.“

Toto ustanovení odpovídá plnění za jiného, tomu, kdo plnil, pak přísluší náhrada pouze tehdy, když toto plnění uskutečnil proti vůli povinného.

3.2.4 Bezd vodné obohacení v zákon . 40/1964 Sb., ob anský zákoník dle jednotlivých novelizací

Zákon . 40/1964 Sb., ob anský zákoník, účinný od 1. 4. 1964, nahradil zákon . 141/1950 Sb., ob anský zákoník. Nový zákoník přinesl velkou změnu, v oblasti bezd vodného obohacení se jednalo jak o změnu terminologickou, kdy byl termín bezd vodného obohacení nahrazen pojmem neoprávněný majetkový prospích tak byla právní úprava přesunuta do části šesté spolu s institutem odpovědnosti za škodu jako odpovědnost za neoprávněný majetkový prospích⁴⁸. Celá koncepce bezd vodného obohacení byla vystavěna na jedné ze základních zásad občanského zákoníku, která říká, že nikdo nesmí zneužívat svých práv proti zájmům společnosti nebo spoluobčanů a nikdo se nesmí na úkor společnosti nebo spoluobčanů obohacovat. Dle ustanovení § 415 dále platilo, že každý je povinen poúnat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví a na majetku ani k neoprávněnému

⁴⁸ ELIÁŠ, K. a kol.: Ob anský zákoník – Velký akademický komentář . Úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-687-7. 1051

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

majetkovému prospěchu na úkor společnosti nebo jednotlivce. Tato dvě ustanovení tedy tvoří základní pravidla pro předcházení neoprávněným majetkovým prospěchům na úkor jednotlivce nebo společnosti.

Samotná právní úprava bezd vodného obohacení je pak obsažena v ustanovení § 451 a násl. zákona č. 40/1964 Sb., nazvaná odpovědnost za neoprávněný majetkový prospěch⁴⁹. Předpokladem vzniku bezd vodného obohacení pak nově bylo následující:

- a) protiprávní úkon
- b) neoprávněný majetkový prospěch na úkor jiného
- c) pí inná souvislost mezi nimi.

Za neoprávněný majetkový prospěch pak bylo dle ustanovení § 453 považováno i ponechání si v cí nalezené a také v cí opuštěné a skryté, které náležejí státu, pokud jejich vlastník není znám.

Obanský zákoník také zdraznil roli státu v otázce bezd vodného obohacení i v dosud platném ustanovení § 456, které zní takto:

„Předmět bezd vodného obohacení se musí vydat tomu, na jehož úkor byl získán. Nelze-li toho, na jehož úkor byl získán, zjistit, musí se vydat státu.“

Na základě ustanovení § 457 odst. 2 a 3 bylo umožněno soudu na návrh prokurátora, za předpokladu, že byla uzavřena neplatná smlouva s úmyslem porušit zákon, vydat rozhodnutí, podle kterého neoprávněný majetkový prospěch propadne státu. Zákonem č. 131/1982 Sb., přibyl do zákona také § 453a, jehož důsledkem byla sankce pro osoby, které opustily republiku⁵⁰. Právní úprava promlčení byla upravena v ustanovení § 107, subjektivní promlčecí doba pak byla stanovena na 1 rok.

⁴⁹ Pojetí bezd vodného obohacení jako odpovědnostního vztahu se vnuje kapitola druhá této diplomové práce.

⁵⁰ ELIÁŠ, K. a kol.: Obanský zákoník – Velký akademický komentář. Úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-687-7. str. 1051

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

Výraznou novelou občanského zákoníku byl zákon č. 509/1991 Sb., kterým se zákonodárce vrátil k původní terminologii, kdy pojem neoprávněný majetkový prospěch zamínil za termín bezd vodného obohacení. Zůstalo ovšem zachováno označení tohoto institutu do části šesté mezi odpovědností za škodu, přestože se nejedná o odpovědnostní vztah. Byl zrušen § 452, který obsahoval předpoklady vzniku bezd vodného obohacení, a tyto předpoklady byly nově vymezeny v § 451 odst. 2. Dále byl zrušen i § 453, týkající se v cí nalezených, skrytých a opuštěných. Tato ustanovení byla přesunuta do § 135, části druhé občanského zákoníku v občanská práva, kam logicky patří. Byly také zrušeny odst. 2 a 3 § 457 spolu s ustanovením § 453a (toto ustanovení bylo zrušeno zákonem č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích), které svým represivním pojetím vybočovaly z restitučních i reparačních funkcí bezd vodného obohacení⁵¹.

3.3 Promlčení

Promlčením se obecně rozumí snížení možnosti uplatnit právo před soudem. Právo jako takové ovšem nezaniká, i po uplynutí promlčecí lhůty nadále trvá, ovšem omezuje se na tzv. naturální obligaci⁵². Obecně lze konstatovat, že právo se promlčí, jestliže není vykonáno v zákonem stanovené lhůt. Promlčení se tedy týká i bezd vodného obohacení, jelikož s majetkovou povahou příslušných práv zákon spojuje ve smyslu ustanovení § 100 odst. 2 a 3 občanského zákoníku, uvedené dle sledky. Promlčení je pak nutné odlišovat od prekluze, kdy právo skutečně zaniká a déle již nemůže být uplatněno. V případě, že bude dlužník přesto plnit, dochází k bezd vodnému obohacení. V případě promlčení je pak soud povinen přihlídnout k námitce promlčení, v takovém případě již není možné přiznat výteli promlčené právo. Jestliže tedy dlužník výteli plní dobrovolně i po uplynutí promlčecí lhůty, nemůže se jednat o

⁵¹ ELIÁŠ, K. a kol.: Občanský zákoník – Velký akademický komentář. Úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-687-7. 1051

⁵² ŠVESTKA, Jiří a Jan DVOŘÁK. Občanské právo hmotné. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, 550 s. ISBN 978-807-3574-734, str. 156

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

pln ní bez právního d vodu. Proml ení práva na vydání bezd vodného obohacení je upraveno v § 107 ob anského zákoníku. Toto ustanovení zní následovně :

(1) „Právo na vydání pln ní z bezd vodného obohacení se proml í za dva roky ode dne, kdy se oprávn ěný dozví, že došlo k bezd vodnému obohacení a kdo se na jeho úkor obohatil.“

(2) „Nejpozd ěji se právo na vydání pln ní z bezd vodného obohacení proml í za t ěri roky, a jde-li o úmyslné bezd vodné obohacení, za deset let ode dne, kdy k n ěmu došlo.“

(3) „Jsou-li ú astníci neplatné nebo zrušené smlouvy povinni vzájemn ě si vrátit vše, co podle ní dostali, p ěhlédne soud k námitce proml ení jen tehdy, jestliže by i druhý ú astník mohl proml ení namítat.“

Z hlediska komplexnosti je nutné dále poukázat na ustanovení § 110 odst. 1 ob anského zákoníku, který stanoví toto:

„Bylo-li právo p ěznáno pravomocným rozhodnutím soudu nebo jiného orgánu, proml uje se za deset let ode dne, kdy m ělo být podle rozhodnutí pln ěno. Bylo-li právo dlužníkem písemn ě uznáno co do d vodu i výše, proml uje se za deset let ode dne, kdy k uznání došlo; byla-li však v uznání uvedena lh ěta k pln ění, b ěží proml ecí doba od uplynutí této lh ěty.“

P estože zákon obsahuje speciální právní úpravu proml ení pro p ěípady bezd vodného obohacení, je nutné výše uvedené zákonné ustanovení platné pro ob anskoprávní vztahy obecn ě brát v potaz.

Z hlediska judikatury se jako sporná otázka jevílo proml ení nároku na vydání bezd vodného obohacení. Tento problém byl vy ešen rozsudkem Nejvyššího soudu R, sp. zn. NS 28 Cdo 3677/2009. V tomto rozhodnutí bylo konstatováno, že samotná skute nost, že obchodní zákoník výslovn ě neupravuje po átek b ěhu proml ecí doby a její délku, pokud jde o právo na

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

vydání bezd vodného obohacení, neznamená to nutnost aplikace právní úpravy obanského zákoníku, nýbrž pouze to, že tyto otázky je zapotřebí řešit podle obecných ustanovení obchodního zákoníku o promlčení. Jelikož je pak obchodní zákoník ve vztahu speciality k zákoníku obanskému, což platí i pro obecná ustanovení obchodního zákoníku upravující promlčení v poměru k § 107 zákoníku obanského, platí, že při řešení otázky promlčení práva na vydání bezd vodného obohacení v obchodních vztazích mezi samosprávnou územní jednotkou a podnikatelem při jeho podnikatelské činnosti, týkající se zabezpečování veřejných potřeb, se na bezd vodné obohacení plněm z právního důvodu, který odpadl, použije především právní úprava obsažená v obchodním zákoníku⁵³.

⁵³ viz. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. NS 28 Cdo 3677/2009.

4 Jednotlivé skutkové podstaty bezd vodného obohacení

V této kapitole se budu v novat jednotlivým skutkovým podstatám bezd vodného obohacení. Ustanovení § 451 odst. 1 ob anského zákoníku, podle kterého je ten, kdo se na úkor jiného obohatí, povinen toto obohacení vydat, lze ozna it jako skutkovou podstatu základní⁵⁴. Vedle této základní skutkové podstaty vymezuje ustanovení § 451 odst. 2, dopln ěné o ustanovení § 454 ob anského zákoníku ješt konkrétní skutkové podstaty bezd vodného obohacení, které lze ozna it jako zvláštní⁵⁵.

Jako jednotlivé skutkové podstaty z bezd vodného obohacení lze tedy vymezit následující:

- a) pln ění bez právního d vodu
- b) pln ění z neplatného právního úkonu,
- c) pln ění z právního d vodu, který odpadl
- d) majetkový prosp ch z nepoctivých zdroj ,
- e) pln ění za jiného.

4.1 Bezd vodné obohacení, které bylo získáno pln ěním bez právního d vodu (§ 451 odst. 2 ob anského zákoníku)

Tato skutková podstata je ve vý tu jednotlivých skutkových podstat bezd vodného obohacení vymezena jako první. Vztahuje se na ty p ípady, kdy již od samého za átku neexistoval pro konkrétní ur ité pln ění žádný právní d vod (nap . soudní rozhodnutí, dohoda ú astník , atd.).

Aby mohlo být získání ur itého majetkového prosp chu ozna ěno jako bezd vodné obohacení získané pln ěním bez právního d vodu, musejí být vedle základních obecných p edpoklad ů vzniku bezd vodného obohacení, napln ěny také dv ě další podmínky:

⁵⁴ ELIÁŠ, Karel. *Ob anský zákoník: velký akademický komentá ě : úplný text zákona s komentá ěm, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008*. Praha: Linde, 2008, *Zákony - komentá ě* (Linde). ISBN 978-80-7201-687-7, str. 1052

⁵⁵ Tento pozitivní vý et jednotlivých skutkových podstat je dopln ěn o tzv. vý et negativní obsažený v § 455 ob anského zákoníku, viz. p edchozí výklad.

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

- 1) došlo k plnění, tedy majetková hodnota byla přesunuta ze sféry jednoho subjektu do sféry subjektu druhého;
- 2) pro tento majetkový přesun neexistoval žádný právní důvod a to od počátku⁵⁶.

Přesun majetkové hodnoty ze sféry jednoho subjektu do sféry subjektu druhého může spočívat buď v aktivním konání, tedy například předáním v cí, například provedením práce ve prospěch jiného nebo například postoupením pohledávky⁵⁷, nebo pasivně, tedy opomenutím, například strpěním něho, například když došlo k obohacení druhého. Jako příklad takového pasivního strpění je například užívání nemovitosti osobou k tomu neoprávněnou, například když vlastník této nemovitosti tuto situaci trpí. V souvislosti s vymáháním vydání bezd vodného obohacení získaného plněním bez právního důvodu je nezbytné upozornit na tuto skutečnost, že na rozdíl od dřívejší právní úpravy již není nutné prokazovat omyl na straně toho, kdo plnil⁵⁸.

Druhým předpokladem vzniku bezd vodného obohacení plněním bez právního důvodu je neexistence právního důvodu pro majetkový přesun, například když tento právní důvod neexistoval již od počátku. Právním důvodem je dle odborné právní literatury takový důvod neboli titul, který je zpravidla dle platného právního řádu zapříčiněn vznikem, změnou nebo zánikem právního vztahu. Jestliže tedy existuje první důvod, vzniká pak k němu připravený právní následek^{59, 60}.

Při posuzování, zda se v konkrétním případě jedná o bezd vodné obohacení plněním bez právního důvodu je tedy v první řadě nezbytné posoudit, zda v daném případě existuje právní důvod pro získání konkrétního

⁵⁶ ŠVESTKA, Jiří a Jan DVOŘÁK. *Obanské právo hmotné: velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008*. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, 550 s. *Zákony - komentáře* (Linde). ISBN 978-807-3574-734, str. 525

⁵⁷ Eliáš, K. *Právo obanské*. Díl III. *Právo obligace*. Brno: Univerzita J.E. Purkyně v Brně. Právnická fakulta, 1973, str. 128

⁵⁸ Předchozí právní úprava obsažená v ustanovení § 1431 Obecného zákoníku občanského (ABGB) předpokládala prokázání omylu a to výslovně (jednalo se o omyl právní). Starší soudní praxe a odborná literatura považovaly prokázání omylu za předpoklad vzniku nároku na vydání plnění získaného bez právního důvodu.

⁵⁹ Lazár, J. – Švestka, J. a kol. *Československé občanské právo*. 1. svazek. Bratislava: Vydavatelství Obzor n. p., 1986, str. 83

⁶⁰ Je nezbytné nezapomínat na právní důvod (titul) a tzv. kauzu, která je také důvodem vzniku, změny nebo zániku právních vztahů. Nejedná se ovšem o důvod právní, ale spíše o tzv. motiv.

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

majetkového prospěchu a to na základě určitého zákonného ustanovení, dále pak například z platné smlouvy, popřímo z jiného právního titulu. Pokud takový právní důvod existuje, nelze kvalifikovat právo na vydání bezd vodného obohacení plněním bez právního důvodu.

4.2 Bezd vodné obohacení, které bylo získáno plněním z neplatného právního úkonu (§ 451 odst. 2 občanského zákoníku)

Jako další skutkovou podstatu bezd vodného obohacení vymezuje občanský zákoník v ustanovení § 451 odst. 2 přijetí plnění z neplatného právního úkonu. V takovém případě se jedná o takovou skutečnost, kdy právní důvod z hlediska formálního právního skutku vznikl, avšak od počátku byl neplatný (*ex tunc*)⁶¹. Není pak podstatné, zda se jedná o neplatnost absolutní nebo relativní, pokud i oprávněný subjekt se neplatnosti v zásadě dovolal⁶². Ve smyslu ustanovení § 455 odst. 1 občanského zákoníku dále platí, že v případě neplatnosti právního úkonu pro nedostatek formy se o bezd vodné obohacení nejedná.

Pro vznik této skutkové podstaty bezd vodné obohacení je nutné naplnění dvou nezbytných předpokladů :

- 1) došlo k plnění, tedy majetková hodnota byla přesunuta ze sféry jednoho subjektu do sféry subjektu druhého;
- 2) právní úkon, na základě kterého bylo plnění, byl od počátku neplatný⁶³.

⁶¹ ŠVESTKA, Jiří a Jan DVOŘÁK. *Občanské právo hmotné: velký akademický komentář : úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008*. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, 550 s. *Zákony - komentáře* (Linde). ISBN 978-807-3574-734, str. 526

⁶² ŠVESTKA, Jiří a Jan DVOŘÁK. *Občanské právo hmotné: velký akademický komentář : úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008*. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, 550 s. *Zákony - komentáře* (Linde). ISBN 978-807-3574-734, str. 526

⁶³ FIALA, Josef, Jan HURDÍK, Kateřina RONOVSÁ a Věra KORECKÁ. *Občanské právo hmotné*. 3. opr. a dopl. vyd. Brno: Doplněk, 2002. 433 s. (Edice učebnic PrF MU v Brně ; . 288). ISBN 80-210-2793-2, str. 384

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

P esun majetkové hodnoty byl již p edm tem výkladu p edchozí subkapitoly, dále mu tedy již nebude v nována pozornost.

V rámci platné právní úpravy jsou rozlišovány dva typy neplatnosti, a to neplatnost relativní a absolutní. Pro ádné posouzení otázky vzniku bezd vodného obohacení z neplatného právního úkonu je tedy nezbytné se otázce neplatnosti právního úkonu v novat blíže.

Dle sou asné ú inné právní úpravy platným právním úkonem je takový projev v le sm ující zejména ke vzniku, zm n nebo zániku t ch práv nebo povinností, které právní p edpisy s takovým projevem spojují. Aby byl právní úkon považován za platný, je nezbytné, aby spl oval ur ité náležitosti a to:

- a) náležitosti projevu v le, tedy projev v le musí být skute ný, svobodný, vážný, srozumitelný a ur itý,
- b) dále náležitosti obsahu, tedy neplatné jsou ty právní úkony, které jsou nedovolené zákonem, v rozporu s dobrými mravy, pop . p edpokládají nemožné pln ní
- c) náležitosti formy, právní úkon tedy musí být u in n v zákonem p edepsané form ,
- d) náležitosti subjektu, který daný právní úkon iní, který musí být ke konkrétnímu právnímu úkonu zp sobilý.

Zákonem . 131/1982 Sb. byl do ob anského zákoníku zaveden pojem relativní neplatnost právního úkonu. Jedná se o takový právní úkon, který je považovaný za platný, tedy vyvolávající právní následky do okamžiku, kdy je namítnuta nebo p íslušným orgánem prohlášena jeho neplatnost⁶⁴. Právní úinky relativn neplatného právního úkonu nastávají s ú inností ex tunc, p i emž je možné zhojit tuto relativní neplatnost a to odstran ním vady, pro kterou se p vodn stal právní úkon neplatný. Z asového hlediska je možné se setkat v souvislosti se vznikem bezd vodného obohacení na základ pln ní z neplatného právního úkonu se dv ma situacemi. V prvním p ípad se jedná o takovou situaci, kdy je pln ní z právního úkonu p ijato poté, co byla namítnuta

⁶⁴ Taxativní vý et relativn neplatných právních úkon je obsažen v ustanovení § 40 a ob anského zákoníku. Ve smyslu tohoto ustanovení je právní úkon platný do okamžiku, kdy je jeho neplatnost namítnuta.

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

relativní neplatnost tohoto právního úkonu. V takovém případě se jedná bezpochyby o plnění z neplatného právního úkonu. V druhém případě se bude jednat o situace, kdy je námitka relativní neplatnosti vznesena až poté, co bylo na základě daného právního úkonu plněno. V takovém případě je majetkový prospěch získaný prostřednictvím plnění zcela oprávněný až do okamžiku, kdy je podnětná námitka relativní neplatnosti vznesena. V okamžiku jejího uplatnění se pak plnění stane bezd vodným obohacením a tomu, kdo toto plnění získal, vzniká povinnost takový majetkový prospěch vydat.

Vzhledem k tomu, že ustanovení § 40a občanského zákoníku obsahuje taxativní výčet případů relativní neplatnosti, lze konstatovat, že všechny ostatní případy neplatných právních úkonů je nutné považovat v režimu občanského zákoníku za neplatné absolutně. Absolutně neplatný právní úkon je tedy takový, který existuje, ale je neplatný. Pro vady, se kterými zákon takovou neplatnost spojuje, zejména pro ústavníky ani pro trestní osoby nevznikají právní následky, které by nastaly v důsledku bezvadného právního úkonu⁶⁵. Absolutní neplatnosti právního úkonu se pak není třeba dovolávat, vzniká přímo ze zákona a její účinky nastávají stejně jako v případě relativní neplatnosti, ex tunc, přičemž vadu, která způsobila absolutní neplatnost nelze v souladu se zákonem nijak odstranit. V případě plnění z absolutně neplatného právního úkonu se tedy vždy jedná o bezd vodné obohacení a okamžikem vzniku tohoto bezd vodného obohacení je okamžik plnění takového plnění.

V těchto případech, kdy soud posuzuje, zda právní vztah z bezd vodného obohacení vzniklý na základě plnění z neplatného právního úkonu existuje či nikoliv, musí se tedy vždy zabývat otázkou, zda daný právní úkon je platný či nikoliv. V souladu s ustanovením § 455 odst. 1 občanského zákoníku pak také platí, že plnění poskytnuté na základě právního úkonu, jehož neplatnost je způsobená pouze nedostatkem formy, nezakládá právo na vydání bezd vodného obohacení. Aplikace tohoto ustanovení pak předpokládá, že takový právní úkon, na jehož základě bylo poskytnuto plnění, je jinak bezvadný.

⁶⁵ Fiala, J., Švestka, J. Nad některými otázkami právních úkonů v občanském právu. Právník. 1983, ro. 122, č. 4, str. 336

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

4.3 Bezd vodné obohacení, které bylo získáno na základ pln ní z právního d vodu, který odpadl (§451 odst. 3 ob anského zákoníku)

Skutková podstata bezd vodného obohacení získaného pln ním na základ právního d vodu, který odpadl, je jako samostatná skutková podstata upravena v ob anském zákoníku od roku 1991. Do novely ob anského zákoníku byly takové p ípady kvalifikovány jako skutková podstata pln ní bez právního d vodu.

Podobn jako v p edchozích skutkových podstatách je i v p ípad pln ní na základ právního d vodu, který odpadl, pro jeho vznik nezbytné, aby byly spln ny ur ité p edpoklady, a to následující:

- 1) došlo k pln ní, tedy majetková hodnota byla p esunuta ze sféry jednoho subjektu do sféry subjektu druhého,
- 2) právní d vod, na jehož základ k p esunu majetkové hodnoty došlo, pozd ji odpadl⁶⁶.

K napln ní této skutkové podstaty bezd vodného obohacení v praxi dochází zejména v souvislosti s odstoupením od smlouvy, tedy p ípady, které p edvidá ustanovení § 48 ob anského zákoníku. V t chto p ípadech dochází k odstoupení od smlouvy, jestliže je to v zákon stanoveno nebo ú astníky dohodnuto, p í emž v souladu s odstavcem 2 § 48 ob anského zákoníku se smlouva od po átku ruší.

V této souvislosti je nutné zodpov d t otázku, zda se v p ípadech bezd vodného obohacení vzniklého z pln ní na základ právního d vodu, který odpadl nejedná spíše o napln ní skutkové podstaty bezd vodného obohacení pln ním bez právního d vodu, tedy zda ob tyto skutkové podstaty nesplývají a zda je nutné vzhledem k jejich ú ink m, ex tunc vyd lovat dv samostatné skutkové podstaty bezd vodného obohacení. Pln ní na základ právního d vodu, který odpadl, se od pln ní bez právního d vodu ovšem významn liší, jeho vy len ní jako samostatné skutkové podstaty bylo tedy více než žádoucí.

⁶⁶ FIALA, Josef, Jan HURDÍK, Kateřina RONOVSÁ a Věra KORECKÁ. Ob anské právo hmotné. 3. opr. a dopl. vyd. Brno: Doplněk, 2002. 433 s. (Edice u ebnic PrF MU v Brn ; . 288). ISBN 80-210-2793-2, str. 384

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

Pln ním poskytnutým na základ právního d vodu, který odpadl, je takové pln ní, které bylo poskytnuto na základ existujícího právního d vodu, tento d vod ovšem pozd ji v d sledku nastalé právní skute nosti ztratil právní ú inky. Právní skute nost, na základ které tedy došlo ke ztrát právních ú inku p vodního právního úkonu, nastala až poté, co bylo pln no. V p ípad , že by tato skute nost nastala p ed okamžikem pln ní, jednalo by se o pln ní bez právního d vodu. V. Knapp pak rozdíl mezi t mito dv ma skutkovými podstatami bezd vodného obohacení ukazuje na následujícím p ípad :

A prodá B movitou, individuáln ur enou v c, aniž by mu ji odevzдал. B se stane vlastníkem v ci okamžikem uzav ení smlouvy. Poté však A uzav e s C novou kupní smlouvu ohledn téhož p edm tu koup . C, který ovšem není v dobré ví e, v c zaplatí a p evezme od A. B jako vlastník v ci bude požadovat její vydání na C cestou reivindikace. C v c vydá a bude požadovat od A vrácení ástky, kterou za v c zaplatil. Zde ovšem nejde o odpadnutí právního d vodu, nebo v tomto p ípad platná kupní smlouva mezi A a C nikdy nevznikla a právní d vod pln ní mezi nimi nikdy nebyl dán. Žalobce se tedy bude domáhat vrácení pln ní, pro které od po átku nebylo právního d vodu, a nikoli pln ní, jehož právní d vod odpadl⁶⁷.

P i posuzování otázky, zda vydat bezd vodné obohacení vzniklé pln ním z právního d vodu, který odpadl, je v první ad nezbytné posoudit, zda skute n došlo k ú innému odstoupení od smlouvy, pop . o ú inné zrušení rozsudku, tedy o ú inné odpadnutí právního d vodu vzniku závazku.

V souvislosti s vydáním bezd vodného obohacení na základ právního d vodu, který odpadl je na míst zmínit rovn ž právní ochranu oprávn ného d dice, jejíž zákonná úprava se nachází v ustanovení § 485 ob anského zákoníku. Dle odstavce 1 tohoto ustanovení platí následující:

*(1) „Zjistí-li se po projednání d dictví, že oprávn ným d dicem je n kdo jiný, je povinen ten, kdo d dictví nabyl, vydat oprávn nému d dici majetek, který z d dictví má, **podle zásad o bezd vodném obohacení** tak, aby nem l majetkový prosp ch na újmu pravého d dice.“*

⁶⁷ Knapp, V. O d vodu vzniku závazk a jejich kauze. Stát a právo. IV. Praha: SAV. 1957, str. 59

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

V takových případech tedy zásadně platí, že diktum je vydáno na základě platného právního titulu, ovšem v případě, že v zákonem stanovené lhůtě dojde ke zjištění, že oprávněným diktumem je někdo zcela jiný, je nezbytné, aby se provedení diktumem s oprávněným diktumem vyrovnal a to právně na základě ustanovení o bezd vodném obohacení (naplněna je tedy konkrétní skutková podstata bezd vodného obohacení)⁶⁸.

4.4 Bezd vodné obohacení získané jako majetkový prospěch z nepoctivých zdroj (§ 451 odst. 2 občanského zákoníku)

Uvedená skutková podstata bezd vodného obohacení byla do českého právního řádu zavedena společně s občanským zákoníkem, tedy zákonem č. 40/1964 Sb. Stejně jako u ostatních skutkových podstat bezd vodného obohacení je nezbytné pro naplnění této skutkové podstaty prokázat existenci dvou předpokladů:

- 1) došlo k plnění, bylo plněno, tedy majetková hodnota byla přesunuta ze sféry jednoho subjektu do sféry subjektu druhého,
- 2) způsob, jakým došlo k získání tohoto plnění lze podadit pod zákonný pojem „nepoctivý zdroj“⁶⁹.

Přesun majetkové hodnoty byl již podle výkladu u předcházejících skutkových podstat bezd vodného obohacení, odkazují tedy na něj. Pro řádné pojetí této skutkové podstaty bezd vodného obohacení je ovšem nezbytné řádně definovat pojem „nepoctivý zdroj“. Přestože tento pojem je zákonodárcem v zákoně užíván, neexistuje jeho zákonná definice, jedná se tedy o pojem neurčitý a při jeho definici je nutné vyjít z aplikativní praxe. K pojmu nepoctivé zdroje se vyjadřuje například rozsudek Nejvyššího soudu č. j. 28 Cdo 4755/2009, který stanoví následující:

⁶⁸ ASPI, komentář, stav ke dni 7. 1. 2013

⁶⁹ FIALA, Josef. Občanské právo hmotné. Vyd. 2., opravené a doplněné. Brno: Nakl. Doplněk, 1998, 404 p. ISBN 8072390023, str. 386

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

„Dle dosavadní judikatury a literatury pojem „nepoctivý zdroj“ zákon nedefinuje; je za něj považováno takové nabytí hodnot, které není v právním řádu uznáváno. Jde především o případy, kdy je prospěch získán trestnou činností, nedovoleným podnikáním, spekulací (např. s cizí měnou), obchodováním s pašovaným zbožím, popř. činností, která sice nedosahuje intenzity trestné činnosti nebo činnosti z řady trestně nepostižitelnou (pro nepřítomnost pachatele, pro amnestii apod.), která však je v rozporu s dobrými mravy (srov. odborný komentář, s. 1331., dále Zprávu Nejvyššího soudu SR ze dne 28. 3. 1975, sp. zn. Cpj 34/74, a Zprávu Nejvyššího soudu SSR ze dne 22. 11. 1985, sp. zn. Pls 2/85, publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod R 26/1975 a R 25/1986).“

Vzhledem k výše uvedenému lze konstatovat, že v případě v trestním řízení případ bezd vodného obohacení získaného jako majetkový prospěch z nepoctivých zdrojů se bude jednat o majetkový prospěch získaný majetkovou trestnou činností (především krádeží, loupeží, apod.). Důkazem o nepoctivosti majetkového prospěchu v takových případech pak bude pravděpodobně odsuzující rozsudek vydaný v trestním řízení. Obecně lze tedy konstatovat, že nepoctivý majetkový zdroj je takový, který jednoduše není právním řádem uznáván⁷⁰.

Vzhledem k tomu, že při posuzování poctivosti majetkových zdrojů se v souladu se zprávou Nejvyššího soudu SSR ze dne 22. 11. 1985, sp. zn. Pls 2/85⁷¹ vždy uplatní domněnka poctivosti majetkového zdroje, není na tom, kdo takový majetkový prospěch získal, aby prokazoval poctivost zdroje. V těchto případech se bude vždy primárně vycházet z předpokladu, že majetkový prospěch byl získán poctivou cestou, přičemž je ovšem na místě zdůraznit, že poctivost zdroje je domněnkou vyvratitelnou, je tedy na tom, kdo se domáhá vydání bezd vodného obohacení, aby tuto domněnku vyvrátil. Pakliže se mu to nepodaří, soud jeho návrh zamítne.

⁷⁰ KNAPP, Viktor. Občanské právo hmotné. 2. aktualiz. a dopl. vyd. Editor Marta Knappová, Jiří Švestka. Praha: CODEX Bohemia, 1998, 493 s. ISBN 80-859-6351-5, str. 447

⁷¹ Při celkovém hodnocení nepoctivosti zdroje třeba mít na zřeteli, že tu platí domněnka poctivosti zdroje majetkového prospěchu, a proto nepoctivost zdroje musí prokázat ten, kdo se domáhá vydání neoprávněného majetkového prospěchu na základě ustanovení § 451, § 452 a § 456 občanského zákoníku (volně přeloženo ze slovenského jazyka).

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

V souvislosti s touto skutkovou podstatou bezd vodného obohacení také dochází často k nesprávné kvalifikaci daného závazku a to k jeho záměnu za závazek k náhradě škody podle ustanovení § 420 a násl. občanského zákoníku. Vztah těchto dvou institutů byl velice dlouho předmětem teoretických diskusí, ovšem právní praxe se nakonec ustálila (jak konstatuje Zpráva o zhodnocení úrovně rozhodování soudů SSR ve věcech odpovědnosti za neoprávněný majetkový prospěch podle ustanovení § 451 a násl. občanského zákoníku, kterou předjednálo a schválilo občanskoprávní kolegium Nejvyššího soudu SSR ze dne 21. 12. 1978, sp. zn. Cpj 37/78 (R1/79)) na tom, že ustanovení § 451 a násl. občanského zákoníku jsou ve vztahu k ustanovením §§ 420 a násl. občanského zákoníku subsidiární. Ustanovení o bezd vodném obohacení lze tedy aplikovat až poté, co budou vyloučena z aplikace ustanovení o náhradě škody.

4.5 Bezd vodné obohacení, které vzniklo plněním za toho, kdo má po právu plnit sám (tedy plněním za jiného) (§ 454 občanského zákoníku)

Jako poslední skutkovou podstatu bezd vodného obohacení vymezuje občanský zákoník plnění za jiného⁷². Tato skutková podstata bezd vodného obohacení se vyznačuje především tím, že povinnému subjektu se sice majetek nenavýší, ale ani nezmenší, a koliv by se na základě závazkového vztahu zmenšit mohl⁷³. K této situaci dojde tak, že mezi dlužníka a věřitele vstoupí další, třetí osoba, subjekt, který za dlužníka splní jeho závazek, který ovšem k tomuto plnění není povinný. Tento třetí subjekt si musí být v domnění skutečnosti, že plní za jiného, tedy že neplní svůj vlastní dluh, stejně tak osoba, která plní přijímá, si musí být v domnění, že je plněn závazek jiné osoby, nikoli osoby poskytující plnění⁷⁴.

⁷² Bezd vodně se obohatil i ten, za nějž bylo plněno, co po právu má plnit sám (§454 občanského zákoníku).

⁷³ ASPI komentář, stav ke dni 7. 1. 2013

⁷⁴ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2008, sp. zn. 33 Odo 1322/2006

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

Stejn jako u předchozích skutkových podstat bezd vodného obohacení, je i v případě bezd vodného obohacení vzniklého na základ plnění za jiného dle ustanovení § 454 občanského zákoníku, nutné, aby byly naplněny dva předpoklady:

- 1) právní d vod, na základ kterého má být v ítelí ze strany dlužníka plněno, musí trvat v době, kdy t etí osoba za dlužníka plní (smlouva, jiná právní skute nost),
- 2) mezi tím, kdo plnil a tím, komu bylo plněno, bylo z ejmé, že se plnění d je za jiného⁷⁵.

V případě, že by t etí osoba plnila za jiného v době, kdy již závazek zanikl, byla by naplněna skutková podstata bezd vodného obohacení plněním bez právního d vodu a ten, kdo plnil, má právo na vydání bezd vodného obohacení od povodního v ítele. V případě, že bylo ze strany t etího subjektu plněno v okamžiku existence závazku, vzniká tomu, kdo za dlužníka dobrovolně plnil, právo požadovat vydání bezd vodného obohacení po dlužníkovi, nikoliv pov ítelí⁷⁶.

V této souvislosti je tedy namíst vymežit rozdíl mezi plněním bez právního d vodu a plněním za jiného. Při plnění bez právního d vodu se nabývají obohacením nové hodnoty, zatímco při plnění za jiného dochází k obohacení spo ívajícím v tom, že majetek obohaceného se nezmenšil⁷⁷.

Nkte í auto i⁷⁸vyd lují ještě t etí předpoklad, který musí být naplněn, aby se jednalo o skutkovou podstatu bezd vodného obohacení plněním za jiného. Tímto předpokladem je skute nost, že k plnění nedošlo proti vůli dlužníka⁷⁹. I s ohledem na rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Odo 461/2003, ze dne 25.

⁷⁵ ELIÁŠ, Karel. *Občanský zákoník: velký akademický komentář : úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008*. Praha: Linde, 2008, Zákony - komentáře (Linde). ISBN 978-80-7201-687-7, str. 1073

⁷⁶ ASPI komentář, stav ke dni 7. 1. 2013

⁷⁷ Zhodnocení občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu SSR ze dne 21. 12. 1978, sp. zn. Čpj 37/78.

⁷⁸ např. KNAPP, Viktor. *Občanské právo hmotné*. 2. aktualiz. a dopl. vyd. Editor Marta Knappová, Jiří Švestka. Praha: CODEX Bohemia, 1998, 493 s. ISBN 80-859-6351-5, str. 448

⁷⁹ Podmínka plnění proti vůli dlužníka byla zakotvena jako předpoklad vzniku této skutkové podstaty bezd vodného obohacení v ustanovení § 365 odst. 2 občanského zákoníku z roku 1950.

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

11. 2004⁸⁰, lze ovšem konstatovat, že tato podmínka napln na být nemusí. V praxi by totiž zp sobila zvláštní situaci, kdy by bylo možné uvažovat o vzniku bezd vodného obohacení na stran v itele, ale z ejm jen v p ípad , že by dlužník následn sv j dluh v iteli uhradil. V tomto p ípad by pak ten, kdo plnil za dlužníka bez jeho souhlasu, mohl požadovat vydání bezd vodného obohacení po v iteli podle § 451, jelikož plnil bez právního d vodu⁸¹.

O bezd vodném obohacení pln ním za jiného nelze hovo it v p ípad , kdy za dlužníka pln ní ten, kdo je k pln ní z n jaké právního d vodu zavázán. Jako typický lze ozna it p ípad, kdy za dlužníka plní jeho ru itel. O obdobný p ípad p jde, pokud dojde k uspokojení v itele ze zástavy, za p edpokladu, že zástavce a zástavní dlužník nejsou jedna a táž osoba⁸². Dalším p íkladem bezd vodného obohacení pln ním za jiného m že být nap . požadavek rozvedených manžel na splacení podílu úhrady za užívání spole ného bytu po rozvodu, obdobné spory mezi bývalým druhem a družkou, žaloby d ív jších vlastníků automobil za úhradu dan a pojistky, kterou museli hradit sami pro nedostatek sou innosti nového provozovatele p i p evodu vozidla aj⁸³.

⁸⁰ srov. také rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2008, sp. zn. 32 Odo 970/2006

⁸¹ ASPI komentá , stav ke dni 7. 1. 2013, ustanovení § 454

⁸² ASPI komentá , stav ke dni 7. 1. 2013, ustanovení § 454

⁸³ Zpráva ob anskoprávního kolegia Nejvyššího soudu SR ze dne 28. 3. 1975, sp. zn. Cpj 34/74 (R26/75)

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

5 Povinnost „vydat“ na podklad judikatury

Tato kapitola bude v nována právním následk m spojeným s bezd vodným obohacéním v právním ádu eské republiky.

Ustanovení § 451 odst. 1 ob anského zákoníku obsahuje základní skutkovou podstatu bezd vodného obohacení, která zároveň i stanoví základní právní následek spojený se získáním bezd vodného obohacení a to je povinnost vydat získaný majetkový prosp ch, tedy tzv. edi ní povinnost. Vedle této povinnost pak existuje právo poškozeného na vydání toho, o co se obohaceny obohatil. Z právní úpravy obsažené v ob anském zákoníku pak vyplývá, že hlavním cílem právní úpravy je reparace, ili uvedení v cí do stavu, který odpovídá stavu p ed vznikem obohacení. Ob anský zákoník p vodn obsahoval i sankce, které spo ívaly p edevším v propadnutí v cí státu. Zpráva ob anskoprávního kolegia Nejvyššího soudu SR ze dne 28. 3. 1975, sp. zn. Cpj 34/74 uvádí zvláštní povinnost soudu identifikovat znaky n které ze zvláštních skutkových podstat a to z d vodn p ezkoumatelnosti rozhodnutí. Nad to uvádí usnesení ze dne 14. 12. 2005, sp. zn. 33 Odo 485/2004 požadavky na od vodn ní každého rozhodnutí, konkrétn nesta í pouhé pod azení pod n kterou ze skutkových podstat, je nezbytné ádn od vodnit, v em spo ívá napln ní skutkové podstaty. Povinnost pod azení pod n kterou z vymezených skutkových podstat pak pravd podobn pozbude smyslu v okamžiku ú innosti nového ob anského zákoníku. Existence generální klausule bezd vodného obohacení společ n s demonstrativním vý tem skutkových podstat umožní mnohem snazší kvalifikaci bezd vodného obohacení⁸⁴, tato skute nost ovšem nic nem ní na tom, že v rámci zachování p ezkoumatelnosti soudních rozhodnutí bude nezbytné op t velice d kladné od vodn ní t chto rozhodnutí.

Ze zákonného ustanovení obecné edi ní povinnosti v ustanovení § 451 odst. 1 nevyplývají žádné p ekážky, které by komplikovaly vydání neoprávn n získaného majetkové prosp chu. Nestanoví minimální hodnotu bezd vodného obohacení, není t eba znát ani toho, na jehož úkor se jiný obohatil a neobsahuje ani žádnou lh tu pro spln ní této zákonné povinnosti. Práv

⁸⁴zákon . 89/2012 Sb., ob anský zákoník

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

poslední uvedené m že v praxi zp sobit problémy. Tato otázka již ovšem byla ešena Nejvyšším soudem, který v usnesení ze dne 14. 12. 2005, sp. zn. 33 Odo 485/2004 vyslovil následující: Právní vztahy vzniklé z bezd vodného obohacení mají povahu závazkového vztahu a problematika doby pln ní je pro závazkové vztahy upravena v ustanovení § 563 ob anského zákoníku. V souladu s tímto ustanovením lze pak konstatovat, že není-li doba vydání p edm tu bezd vodného obohacení stranami dohodnuta nebo ur ena rozhodnutím, je obohacený povinen vydat jej dne následujícího po dni, kdy byl oprávn ným k tomuto vydání vyzván⁸⁵.

Zp soby, jakými lze edi ní povinnost realizovat, jsou upraveny v ustanovení § 458 odst. 1 v ta první a druhá a dále ustanovení § 459 ob anského zákoníku. Tato ustanovení zní následovně :

„Musí být vydáno vše, co bylo nabyto bezd vodným obohacím. Není-li to dob e možné, zejména proto, že obohacení záleželo ve výkonech, musí být poskytnuta pen žitá náhrada.“

„Je-li povinen p edm t bezd vodného obohacení vydat ten, kdo nebyl v dobré ví e, m že soud rozhodnout, že lze právo uspokojit i z v cí, kterých z bezd vodného obohacení nabyl, a to i tehdy, jestliže jinak podle ustanovení ob anského soudního ádu výkonu rozhodnutí nepodléhají. Dokud není právo na vydání p edm tu bezd vodného obohacení uspokojeno, nesmí dlužník s takovými v cmi v rozhodnutí uvedenými nakládat.“

Ze shora uvedených ustanovení tedy vyplývají 3 zp soby realizace vydání bezd vodného obohacení:

1. vydání in natura (§ 458 odst. 1 v t první ob anského zákoníku)
2. poskytnutí pen žité náhrady (§ 458 odst. 1 v ta druhá ob anského zákoníku)
3. uspokojení oprávn ného z v cí, kterých z bezd vodného obohacení nabyl (§ 459 ob anského zákoníku)

⁸⁵ Usnesení Nejvyššího soudu R ze dne 14. 12. 2005, sp. zn. 33 Odo 485/2004

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

Není vyloučeno, aby se výše uvedené zp soby realizace v konkrétním p ípad uplatnily sou asn .

Zákonem nejžádan jším zp sobem vydání bezd vodného obohacení je samoz ejm naturální restituce, tedy vydání konkrétní v ci, kterou jiný neoprávn n nabyl⁸⁶. Soudní praxe se v souvislosti s vydáním neopravn ného majetkového prosp chu zabývala také otázkou, kdy je naturální restituce fakticky možná a dosp la k záv ru, že p i vydání toho, co bylo získáno jako neoprávn ný majetkový prosp ch v bezd vodném obohacení formou in natura, je nezbytné zohlednit všechny možné d sledky, které toto navrácení bude na v c mít. Nelze tedy vydat neoprávn ný majetkový prosp ch in natura v p ípad , že by jeho vydání znamenalo jeho zni ení v okamžiku, kdy by na svém sou asném míst mohl sloužit svému p vodnímu ú elu⁸⁷.

Je samoz ejmé, že v ur itých p ípadech jednoduše není naturální restituce možná, a už z dvodu, že v c byla zni ena nebo její vydání fakticky není možné (nap . se stala již sou ástí jiné v ci a její vydání by mohlo znamenat bu její zni ení, nebo nep im ené náklady, jedná se o obohacení záležející ve výkonech, atd.). V takovém p ípad p ichází v úvahu pen žitá náhrada za takové obohacení⁸⁸. Pen žitá náhrada za neoprávn ný majetkový prosp ch p ichází v úvahu také tehdy, kdy došlo k postoupení pohledávky poté, kdy pohledávka již byla postupníkem spln na formou v cného pln ní. V takovém p ípad má postupitel právo již jen na pen žitou náhradu, nikoliv na vydání toho, co postupník spln ním pohledávky nabyl⁸⁹.

Dle Rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 11. 11. 2010, sp. zn. 28 Cdo 2562/2010 je pak soud povinen p i stanovení výše pen žité náhrady vyjít z ceny obvyklé v míst a ase, nikoliv nap íklad z ceny sjednané v neplatné smlouv . Tento rozsudek vyjad uje objektivní charakter tohoto institutu, když cílem je

⁸⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu R ze dne 28.5.2009, sp. zn. 23 Cdo 2842/2007

⁸⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu SR ze dne 25. 4. 1975, sp. zn. 2 Cz 8/75

⁸⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu R ze dne 15.4.2008, sp. zn. 30 Cdo 1206/2007, Správa Najvyššieho súdu SSR ze dne 22.11.1985, sp. zn. Pls 2/85, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24.1.2002, sp. zn. 25 Cdo 413/2000

⁸⁹ Rozsudek Nejvyššího osudu R ze dne 10. 7. 2000, sp. zn. 22 Cdo 195/99

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

odebrat bezd vodné obohacení z p sobnosti obohaceného, nikoliv poskytnou plnohodnotnou náhradu za pln ní.

V souvislosti s vrácením pln ní z neplatné nebo zrušené smlouvy upravené v ustanovení § 457 ob anského zákoníku Nejvyšší soud stanovil, že se nejedná o samostatnou skutkovou podstatu bezd vodného obohacení. Jedná se pouze o zvláštní zp sob vydání p edm tu bezd vodného obohacení⁹⁰.

6 Srovnání eské s n meckou právní úpravou bezd vodného obohacení

V této ástí diplomové práce bude podrobn ji v nována pozornost institutu bezd vodného obohacení ve Spolkové republice N mecko a to se zam ením na jednotlivé skutkové podstaty tohoto institutu dle Bürgerliches Gesetzbuch (dále jen „BGB“). Jednotlivé skutkové podstaty dle BGB pak budou porovnány s ú innou právní úpravou v eské republice obsaženou v zákon . 40/1964 Sb., ob anský zákoník, ve zn ní pozd jších p edpis .

Právní úprava institutu bezd vodného obohacení (ungerechtfertigte Bereicherung) ve Spolkové republice N mecko je, stejn jako právní úprava této problematiky v eské republice, obsažena v ob anském zákoníku (Bürgerliches Gesetzbuch). BGB upravuje, jakožto centrální soukromoprávní p edpis, ty nejd ležit jší právní vztahy mezi jednotlivci. Spole n s dalšími právními p edpisy (nap . Wohnungseigentumsgesetz nebo Versicherungsvertragsgesetz) pak tvo í ucelenou právní úpravu všeobecného soukromého práva. BGB byl p ijat v roce 1896, p i emž v ú innost vstoupil 1. ledna roku 1900 jako první ucelená kodifikace soukromého práva platná na celém území N mecka a v platnosti z stává až dodnes. V roce 2002 prošel novelizací související p edevším se zm nou v n meckém pravopise, p i emž do zákona byly dopln ny oficiální názvy jednotlivých paragraf ⁹¹.

⁹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11.3.2009, sp. zn. 28/CdI 4943/2008

⁹¹ [Http://de.wikipedia.org/wiki/B%C3%BCrgerliches_Gesetzbuch](http://de.wikipedia.org/wiki/B%C3%BCrgerliches_Gesetzbuch). [online]. [cit. 2013-03-16], heslo: Bürgerliches Gesetzbuch

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

Bezd vodné obohacení je v BGB upraveno v druhej knize nazvanej Závazkové právo (Recht der Schuldverhältnisse), konkrétne v ustanoveniach §§ 812 až 822 oddiel osm, časť dvaciatá šestá a táto právna úprava je pak v rámci súkromného práva komplexná. Stejnako ako v Českej republike je ve Spolkovej republike Nemecka pojímaný inštitút bezd vodného obohacení jako takový záväzok, ktorý vznikne z dôvodu presunu majetku bez opory v právnom štádiu, jehož výsledkom je vylepšenie majetkového stavu toho, kto sa obohatil. S týmto záväzkom pak prímou souvisí povinnosť toho, kto sa obohatil, vydat zpět plnění, které bezd vodně získal a současně právo toho, na jehož úkor se jiný obohatil, domáhat se navrácení všeho, co bylo neoprávněně získáno⁹². Celá právna úprava tohoto inštitutu tedy jednoznačne smeruje k ochrane vlastníckých a iných práv, ktorá byla poškodená právom dôsledkom majetkových presunov, ktoré nemajú oporu v právnom štádiu. Na tomto mieste je vhodné konštatovať, že nemecká právna teória nepoužíva stejné názvoslovie jako česká právna úprava, tedy obohacený a povinný, ale dôsledne zachovávajú pojmy dlužník, jako subjekt povinný (der Schuldner) a vtitel, jako subjekt oprávněný (der Gläubiger). Ve znění právna úpravy v BGB pak nelze bezd vodné obohacení vydat státu tak, jak je tomu v prípade Českej právna úpravy. Nemecká právna úprava má pak na rozdiel od Českej konkrétnej zákonnej ustanovení vzťahujúcej sa na situácie, kdy niekto nabude vlastníctví k veci od nevlastníka. V rámci uplatnenia práva na vydanie bezd vodného obohacení pak tedy nemôže dôjsť k situácii, že vtiteli bude navrátena prevodná vec. Ve smyslu ustanovení § 932 BGB se totiž ten, kto nabýva vec od prevodného dlužníka z bezd vodného obohacení, stáva vlastníkom veci. Podmienkou takového nabytí vlastníckého práva k veci je ovšem dobrá viera nového vlastníka. Podobná právna koncepcia inšpirovaná nemeckou právna úpravou je obsažená v novom obanském zákoníku.

Stejnako jako v Českej právna úprave, je nezbytné i dle právna úpravy ve Spolkovej republike Nemecka, aby určitý právny vzťah splnil určité konkrétne podmienky k tomu, aby mohl byť označený jako vzťah vzniklý z bezd vodného obohacení. Týmto podmienkami je naplnená nasledujúcich okolností:

⁹² MUSSIG, Peter. Wirtschaftsprivatrecht : rechtliche Grundlagen wirtschaftlichen Handelns. 16., neu bearb. Aufl., Hamburg: Muller, 2013, ISBN 9783811495029 381149502X, str.303

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

1. musí dojít k obohacení na stran dlužníka, tj. získání neoprávněného majetkového prospěchu; tento majetkový prospěch spoívá bu ve zvětšení majetku prost ednictvím p íjetí aktiv, resp. snížení pasiv nebo nezmenšení majetku, p estože k jeho zmenšení dojít m lo;
2. majetkový prospěch byl získán na úkor v ítele;
3. chybí právní d vod k získání takového majetkového prospěchu, tj. jeho získání je tedy bezd vodné⁹³.

P edm tem obohacení pak mohou být jak peníze, tak i nap íklad ur ítá innost vykonaná ve prospěch dlužníka, pop ípad užívání v ci bez odpovídajícího protipln ní atd.

6.1 Skutkové podstaty bezd vodného obohacení ve Spolkové republice N mecko

N mecká právní úprava institutu bezd vodného obohacení obsahuje stejn jako právní úprava v eské republice n kolik skutkových podstat, které lze dle právní nauky rozd lit do dvou skupin⁹⁴, a to:

1. k obohacení bez právního d vodu dojde na základ poskytnutí pln ní jinému subjektu bez právního d vodu;
2. k obohacení dojde jiným zp sobem než uvedeným pod bodem 1.

Rozd lení do shora uvedených skupin vychází z ustanovení § 812 odst. 1 BGB, který zní následovn :

„Kdo se obohatí bez právního d vodu prost ednictvím pln ní poskytnutého jiným nebo jiným zp sobem a to na jeho náklady, je povinen mu toto obohacení vydat.“⁹⁵

⁹³ Obligationen aus ungerechtfertigter Bereicherung. [online]. [cit. 2013-03-15]. Dostupné z: http://www.rechtinkuerze.ch/rechtsgebiete/obli/06_ungerechtfertigte_Bereicherung.php#_Toc23964077

⁹⁴ MUSSIG, Peter. Wirtschaftsprivatrecht : rechtliche Grundlagen wirtschaftlichen Handelns. 16., neu bearb. Aufl, Hamburg: Muller, 2013, ISBN 9783811495029 381149502X, str.303

⁹⁵ „(1) Wer durch die Leistung eines anderen oder in sonstiger Weise auf dessen Kosten etwas ohne rechtlichen Grund erlangt, ist ihm zur Herausgabe verpflichtet. Diese Verpflichtung besteht

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

Žaloby na vydání bezd vodného obohacení se pak dle shora uvedeného d lení ozna ují jako Leistungskondiktionen v t ch p ípadech, kdy došlo k bezd vodnému obohacení na základ pln ní a Nichtleistungskondiktionen v ostatních p ípadech⁹⁶.

6.1.1 Skutkové podstaty bezd vodného obohacení vzniklé pln ním

Jak již bylo uvedeno d íve, první skupinou skutkových podstat, které BGB v ustanoveních §§ 812 až 822 vy le uje, jsou takové p ípady, kdy ke vzniku obohacení dojde ur itým pln ním, v n mecké právní úprav ozna ovaná jako Leistungskondiktionen⁹⁷. Právní vztahy, které pat í do této skupiny, vznikají na základ t chto skute ností:

- a) došlo k pln ní, ke kterému nebyl od po átku žádný právní d vod (ustanovení § 812 odst. 1 v ta první BGB),

„Wer durch die Leistung eines anderen oder in sonstiger Weise auf dessen Kosten etwas ohne rechtlichen Grund erlangt, ist ihm zur Herausgabe verpflichtet.“

- b) pln ní na základ takového právního d vodu, který odpadl (ustanovení § 812 odst. 1 v ta druhá BGB),

„Diese Verpflichtung besteht auch dann, wenn der rechtliche Grund später wegfällt oder der mit einer Leistung nach dem Inhalt des Rechtsgeschäfts bezweckte Erfolg nicht eintritt.“

- c) pln ní, které bylo p ijato v rozporu s dobrými mravy nebo v rozpru s právním ádem (ustanovení § 817 v ta první BGB),

auch dann, wenn der rechtliche Grund später wegfällt oder der mit einer Leistung nach dem Inhalt des Rechtsgeschäfts bezweckte Erfolg nicht eintritt.“

⁹⁶ MUSSIG, Peter. Wirtschaftsprivatrecht : rechtliche Grundlagen wirtschaftlichen Handelns. 16., neu bearb. Aufl, Hamburg: Muller, 2013, ISBN 9783811495029 381149502X str.304

⁹⁷ ZWEIGERT, Konrad a Hein KÖTZ. Einführung in die Rechtsvergleichung: auf dem Gebiete des Privatrechts. 3., neubearb. Aufl. Tübingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), 1996, xvii, 729 s. ISBN 31-614-6548-2, str. 543

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

„War der Zweck einer Leistung in der Art bestimmt, dass der Empfänger durch die Annahme gegen ein gesetzliches Verbot oder gegen die guten Sitten verstoßen hat, so ist der Empfänger zur Herausgabe verpflichtet. Die Rückforderung ist ausgeschlossen, wenn dem Leistenden gleichfalls ein solcher Verstoß zur Last fällt, es sei denn, dass die Leistung in der Eingehung einer Verbindlichkeit bestand; das zur Erfüllung einer solchen Verbindlichkeit Geleistete kann nicht zurückgefordert werden.“

- d) pln ní, p i kterém nenastal jeho p edpokládany ú inek (ustanovení § 812 odst. 1 v ta druhá BGB),

„Diese Verpflichtung besteht auch dann, wenn der rechtliche Grund später wegfällt oder der mit einer Leistung nach dem Inhalt des Rechtsgeschäfts bezweckte Erfolg nicht eintritt.“

- e) pln ní p es námitku (ustanovení § 813 BGB)⁹⁸,

„(1) Das zum Zwecke der Erfüllung einer Verbindlichkeit Geleistete kann auch dann zurückgefordert werden, wenn dem Anspruch eine Einrede entgegenstand, durch welche die Geltendmachung des Anspruchs dauernd ausgeschlossen wurde. Die Vorschrift des § 214 Abs. 2 bleibt unberührt.“

(2) „Wird eine betagte Verbindlichkeit vorzeitig erfüllt, so ist die Rückforderung ausgeschlossen; die Erstattung von Zwischenzinsen kann nicht verlangt werden.“

Pln ní bez právního d vodou upravené v § 812 odst. 1 BGB v podstat odpovídá svým obsahem skutkové podstat dle ustanovení § 451 odst. 2 ob anského zákoníku. K pln ní bez právního d vodou, ozna ovaného jako

⁹⁸ Kurt Schellhammer. Schuldrecht nach Anspruchsgrundlagen: samt BGB Allgemeiner Teil. 8., neu bearbeitete Aufl., Heidelberg, Neckar : Muller, C F in Huthig Jehle Rehm, 2011, ISBN 9783811415928 3811415921, str. 463 an.

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

condictio indebiti, dojde např. v případě plnění dluhu, který neexistoval nebo např. plněním jinému subjektu než tomu, komu plnění bylo.

Stejně jako v případě plnění bez právního důvodu odpovídá v podstatě právní úprava **plnění na základě právního důvodu, který odpadl**, tj. condictio ob causam finitam, obsažená v BGB, právní úprava obsažená v obanském zákoníku a stejně jako v České republice má i ve Spolkové republice Německo nastat nejstejně i odstoupením od smlouvy podle ustanovení § 346 BGB, například zrušením soudního rozhodnutí, apod.

Právní úprava bezd vodného obohacení vzniklého **příjmem plnění v rozporu s právním řádem nebo s dobrými mravy** (condictio ob turpem vel iniustam causam) je obsažena v ustanovení § 817 v první BGB. S ohledem na znění ustanovení § 451 odst. 2 obanského zákoníku, které upravuje skutkovou podstatu bezd vodného obohacení získaného z nepoctivých zdrojů, lze konstatovat, že česká a německá právní úprava zahrnuje v podstatě stejný okruh případů. Jedná se o ty případy, kdy byl majetkový prospěch získán takovým způsobem, který právní řád neuznává, v případě české právní úpravy toto zahrnuje i získání majetkového prospěchu takovým způsobem, který je v rozporu s dobrými mravy. Ve smyslu ustanovení § 819 BGB je pak ten, kdo se obohatil výše popsaným způsobem považován za nepoctivého příjemce. Na tomto místě je nutné podotknout, že v německé soudní praxi je uplatňován jen velmi zřídka. Ve většině případů plnění v rozporu s dobrými mravy nebo v rozporu s právním řádem totiž dojde k situaci, kdy je právní úkon neplatný již podle základních ustanovení § 134 a § 138 BGB⁹⁹ a v úvahu nepřichází tedy bezd vodné obohacení získané plněním z neplatného právního úkonu.

Další skutkovou podstatou bezd vodného obohacení dle německého BGB je tzv. **plnění, při kterém nenastal jeho předpokládaný úinek**

⁹⁹ § 134 BGB Gesetzliches Verbot: „Ein Rechtsgeschäft, das gegen ein gesetzliches Verbot verstößt, ist nichtig, wenn sich nicht aus dem Gesetz ein anderes ergibt.“

§ 138 BGB Sittenwidriges Rechtsgeschäft; Wucher:

(1) „Ein Rechtsgeschäft, das gegen die guten Sitten verstößt, ist nichtig.“

(2) „Nichtig ist insbesondere ein Rechtsgeschäft, durch das jemand unter Ausbeutung der Zwangslage, der Unerfahrenheit, des Mangels an Urteilsvermögen oder der erheblichen Willensschwäche eines anderen sich oder einem Dritten für eine Leistung Vermögensvorteile versprechen oder gewähren lässt, die in einem auffälligen Missverhältnis zu der Leistung stehen.“

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

(condictio data causa non secuta). Právní úprava je obsažená v ustanovení § 812 odst. 1 v ta druhá BGB, § 815 BGB a dále pak dopln na o ustanovení § 820 BGB¹⁰⁰. Úprava tohoto typu skutkové podstaty bezd vodného obohacení se v eském právním ádu nevyskytuje, uvedené by se ovšem dalo pod adit pod skutkovou podstatu pln ní bez právního d vodu ve smyslu ustanovení § 451 odst. 2 ob anského zákoníku. Pakliže bude žalováno na vydání bezd vodného obohacení na základ této skutkové podstaty bezd vodného obohacení, je nezbytné, aby p edvídaný následek byl od po átku nemožný a zároveň ten, kdo plnil, si byl této skute nosti v dom, pop . takovou situaci sám zp sobil^{101, 102}.

Poslední ze skutkových podstat upravených v BGB v rámci bezd vodného obohacení získaného v d sledku pln ní za jiného je tzv. **pln ní p es námitku**, upravené v ustanovení § 813 BGB. Tato skutková podstata nemá v eském právním ádu ekvivalent. Na tomto míst je vhodné podotknout, že ani ve Spolkové republice N mecko není tato skutková podstata p íjímána jako samostatná celou odbornou ve ejností¹⁰³. Dle t chto názor se jedná pouze o rozší ení pln ní bez právního d vodu. V podstat se jedná o takové situace, kdy ur itý subjekt získá nedovoleným zp sobem nap íklad pohledávku, p í emž právo na zrušení pohledávky dle ustanovení § 853 BGB je již proml eno a nelze jej tedy uplatnit, má dlužník možnost pln ní odmítnout práv s ohledem na ustanovení § 813 BGB.

¹⁰⁰ § 820 BGB Verschärfte Haftung bei ungewissem Erfolgseintritt

(1) „*War mit der Leistung ein Erfolg bezweckt, dessen Eintritt nach dem Inhalt des Rechtsgeschäfts als ungewiss angesehen wurde, so ist der Empfänger, falls der Erfolg nicht eintritt, zur Herausgabe so verpflichtet, wie wenn der Anspruch auf Herausgabe zur Zeit des Empfangs rechtshängig geworden wäre. Das Gleiche gilt, wenn die Leistung aus einem Rechtsgrund, dessen Wegfall nach dem Inhalt des Rechtsgeschäfts als möglich angesehen wurde, erfolgt ist und der Rechtsgrund wegfällt.*“

(2) „*Zinsen hat der Empfänger erst von dem Zeitpunkt an zu entrichten, in welchem er erfährt, dass der Erfolg nicht eingetreten oder dass der Rechtsgrund weggefallen ist; zur Herausgabe von Nutzungen ist er insoweit nicht verpflichtet, als er zu dieser Zeit nicht mehr bereichert ist.*“

¹⁰¹ § 815 BGB Nichteintritt des Erfolgs:

„*Die Rückforderung wegen Nichteintritts des mit einer Leistung bezweckten Erfolgs ist ausgeschlossen, wenn der Eintritt des Erfolgs von Anfang an unmöglich war und der Leistende dies gewusst hat oder wenn der Leistende den Eintritt des Erfolgs wider Treu und Glauben verhindert hat.*“

¹⁰² MUSSIG, Peter. Wirtschaftsprivatrecht : rechtliche Grundlagen wirtschaftlichen Handelns. 16., neu bearb. Aufl, Hamburg: Muller, 2013, ISBN 9783811495029 381149502X str.304 an.

¹⁰³ ZWEIGERT, Konrad a Hein KÖTZ. Einführung in die Rechtsvergleichung: auf dem Gebiete des Privatrechts. 3., neubearb. Aufl. Tübingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), 1996, xvii, 729 s. ISBN 31-614-6548-2, str. 544

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

Dlužník tedy v takovém případě může uplatnit námitku, že došlo k obohacení a takový závazek odmítnout plnit.

6.1.2 Skutkové podstaty bezd vodného obohacení vzniklé jiným způsobem než plněním

Jak již bylo uvedeno výše, lze skutkové podstaty bezd vodného obohacení dle BGB rozdělit do dvou skupin v závislosti na skutečnosti, jakým způsobem ke vzniku bezd vodného obohacení došlo. První skupina, tedy skutkové podstaty bezd vodného obohacení vznikající tím, že jeden subjekt plní za jiného, je předmětem předchozí kapitoly. V této kapitole pak bude věnována pozornost skupině druhé, tedy skutkovým podstatám bezd vodného obohacení vznikající jiným způsobem než poskytnutím plnění, v německé právní nauce označované jako Nichtleistungskondiktionen¹⁰⁴.

Základ právní úpravy těchto Nichtleistungskondiktionen je dán v ustanovení § 812 odst. 1 v první BGB. Ze zákonného znění tohoto ustanovení vyplývá, že aplikace těchto skutkových podstat přichází v úvahu až teprve v případě, kdy nelze konkrétní případ bezd vodného obohacení podadit pod jinou skutkovou podstatu v rámci Leistungskondiktionen. Do této skupiny skutkových podstat pak právní nauka řadí následující:

- a) majetkový prospěch je získán takovým způsobem, že vkráčí do pozice povodního subjektu a tak si opatří majetkový prospěch, tj. neoprávně nakučuje cizí věci – Eingriffskondiktionen
- b) určitý subjekt uhradil za dlužníka jeho dluh, přičemž nedošlo ze strany dlužníka k žádnému protiplnění – Rückgriffskondiktionen

¹⁰⁴ MUSSIG, Peter. Wirtschaftsprivatrecht : rechtliche Grundlagen wirtschaftlichen Handelns. 16., neu bearb. Aufl, Hamburg: Muller, 2013, ISBN 9783811495029 381149502X str.306

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

- c) určitý subjekt vynaložil majetek ke zhodnocení cizí v cizí, při němž nedostal od dlužníka žádné ekvivalentní protiplnění – Verwendungskonditionen¹⁰⁵.

V porovnání s českým právním řádem pak lze konstatovat, že Eingriffskonditionen a Verwendungskonditionen lze ztotožnit ve většině případů se skutkovou podstatou bezd vodného obohacení plnění bez právního důvodu a tzv. Rückgriffskonditionen pak korespondují se skutkovou podstatou plnění za jiného dle obanského zákoníku.

6.2 Promlčení práva na vydání bezd vodného obohacení dle právní úpravy ve Spolkové republice Německo

Obecná promlčecí doba je v BGB upravena v ustanovení § 195 a zní následovně :

„Die regelmäßige Verjährungsfrist beträgt drei Jahre.“

„Obecná promlčecí lhůta činí 3 roky.“

BGB neobsahuje žádné speciální ustanovení pro promlčení práva na vydání bezd vodného obohacení jako česká právní úprava v ustanovení § 107 obanského zákoníku, platí tedy obecná tříletá promlčecí lhůta. Pakliže neexistuje žádná zvláštní právní úprava, platí dle ustanovení § 199 BGB, že obecná promlčecí doba po níž bývá koncem roku (mit Schluss des Jahres), tedy 31. 12., a to toho roku, ve kterém promlčovaný nárok vznikl. Tato velmi zvláštní konstrukce promlčení byla do právního řádu zavedena v roce 2002. Do této novelizace platilo, že nároky z bezd vodného obohacení se promlčovaly do 30ti let od okamžiku, kdy k předem určenému obohacení došlo¹⁰⁶.

¹⁰⁵ SSIG, Peter. Wirtschaftsprivatrecht : rechtliche Grundlagen wirtschaftlichen Handelns. 16., neu bearb. Aufl, Hamburg: Muller, 2013, ISBN 9783811495029 381149502X str.306

¹⁰⁶ MUSSIG, Peter. Wirtschaftsprivatrecht : rechtliche Grundlagen wirtschaftlichen Handelns. 16., neu bearb. Aufl, Hamburg: Muller, 2013, ISBN 9783811495029 381149502X str. 306

7 Srovnání stávající právní úpravy s úpravou v novém ob anském zákoníku

Tato kapitola diplomové práce se bude v novat problematice srovnání právní úpravy institutu bezd vodné obohacení v zákon . 40/1964 Sb., ob anský zákoník a právní úpravy obsažené v novém ob anském zákoníku . 89/2012 Sb., ob anský zákoník.

Nový ob anský zákoník, který byl vyhlášen 22. b ezna 2012 ve Sbírce zákon v ástce 33 pod íslem 89/2012 Sb. (dále jen „nový ob anský zákoník“), ímž nabyt platnosti, p ináší po více než ty iceti letech novou právní úpravu základního soukromoprávního p edpisu v eské republice. Sou asný ob anský zákoník, který byl p ijat v roce 1964, se již po velkém množství novelizací jeví jako nedosta ující, bylo proto nezbytné reagovat na spole enské, kulturní a politické zm ny, které prob hly po roce 1989 a to i v oblasti soukromého práva, která byla pro nové pom ry tém nepoužitelná. S novým ob anským zákoníkem se nyní intenzivn seznamuje celá odborná ve ejnost.

Institut bezd vodného obohacení je v rámci systematiky nového ob anského zákoníku upraven v ásti tvrté s názvem Relativní majetková práva, Hlavy IV nazvané Závazky z jiných právních d vod , ustanovení §§ 2991 až 3005. Nová právní úprava pak vychází p i konstrukci tohoto institutu z právní úpravy n mecké, švýcarské, portugalské nebo nap íklad i z návrhu evropského ob anského zákoníku (Draft Common Frame of Reference, DCFR)¹⁰⁷. Vzhledem k tomu, že sou asné pojetí bezd vodného obohacení v podstat áste n omezuje možnost vydání majetkového prosp chu a to tak, že soudy mají povinnost jednotlivé p ípady pod adit pod vymezené skutkové podstaty, rozhodl zákonodárce, že novou právní úpravu p íblíží více právní úprav obecné. Bylo proto p istoupeno ke konstrukci bezd vodného obohacení formou generální klausule, která je dopln na o demonstrativní vý et

¹⁰⁷ D vodová zpráva k vládnímu návrhu ob anského zákoníku (konsolidované zn ní). [citováno 21. b ezen 2013]. Dostupný z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

jednotlivých skutkových podstat v odstavci 2 § 2991¹⁰⁸. Nová právní úprava bezd vodného obohacení zahrnuje celkem 15 paragrafů a je tedy mnohem podrobnější než úinná právní úprava. Další novinkou v pojetí bezd vodného obohacení je změna terminologie subjektů. Vzhledem k tomu, že tento institut je záležitostí mezi mimosmluvními závazky, bylo upuštěno od používání vodního označení subjektů „dlužník/větitel“ a toto bylo nahrazeno termíny „obohacený/ochuzený“.

Základní ustanovení, tedy generální klausule, obsažená v ustanovení § 2991 odst. 1 zní následovně :

„Kdo se na úkor jiného bez spravedlivého důvodu obohatí, musí ochuzenému vydat, o se obohatil.“

Generální klausule je pak doplněna o odstavec 2 § 2991 a zní následovně :

„Bez důvodu se obohatí zvláště ten, kdo získá majetkový prospěch plněním bez právního důvodu, plněním z právního důvodu, který odpadl, protiprávním užitím cizí hodnoty nebo tím, že za něho bylo plněno, což měl po právu plnit sám.“

Jak již bylo uvedeno výše, ustanovení § 2991 odst. 2 obsahuje demonstrativní výčet skutkových podstat. Úinná právní úprava obsahuje výčet taxativní, tomuto svídělí zpráva občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu SR ze dne 28. 3. 1975, sp. zn. Cpj 34/74. Nelze tedy užít extenzivního výkladu ustanovení o bezd vodném obohacení, doplněný o ustanovení o užití analogie dle ustanovení § 853 občanského zákoníku, jak uvádějí někteří autoři¹⁰⁹. Vzhledem ke skutečnosti, že právní praxe řeší velké množství případů bezd vodného obohacení, připadá každému konkrétnímu případu pak musí být podřazen pod určitou skutkovou podstatu vymezenou občanským zákoníkem, aby se jednalo o bezd vodné obohacení, je tedy na místě konstatovat, že nová právní úprava přináší do českého právního řádu vylepšenou koncepci

¹⁰⁸ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku (konsolidované znění). [citováno 21. března 2013]. Dostupný z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

¹⁰⁹ FIALA, Josef a Milan KINDL. Občanské právo hmotné. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Benk, 2007, 718 s. Právnícké učebnice (Aleš Benk). ISBN 978-807-3800-581, str. 657.

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

bezd vodného obohacení, která bude mnohem lépe reagovat na pot eby právní praxe.

Nový ob anský zákoník p ináší zm ny i jednotlivých vymezení skutkových podstat. Z uvedeného demonstrativního vý tu vypadla skutková podstata bezd vodného obohacení získaného z nepoctivých zdroj . Nadále bude tedy pravd podobn jednání, které odpovídá této skutkové podstat , pod azeno pod generální klausuli vymezenou v ustanovení § 2991 odst. 1. Lze p edpokládat, že takových p ípad , kdy nebude možné n která jednání pod adit po n kterou ze skutkových podstat, bude s ohledem na koncepci bezd vodného obohacení opírající se o generální klausuli p íbývat. Bude tedy nezbytné d sledné od vodn ní každého rozhodnutí a d kladný popis jednotlivých znak konkrétního jednání.

Další zm na, kterou nový ob anský zákoník ve vztahu k bezd vodnému obohacení p ináší, se týká proml ení tohoto nároku. Ustanovení § 621 nového ob anského zákoníku neobsahuje konkrétní délku proml ecí lh ty, ta je stanovena obecn v ustanovení § 629 nového ob anského zákoníku a je t íletá. Subjektivní proml ecí doba, resp. po átek jejího b hu, je pak dle ustanovení § 621 vázán na v domost, že k bezd vodnému obohacení došlo, a o osob povinné k jeho vydání. Co se tý e objektivní proml ecí lh ty pro bezd vodné obohacení, ustanovení § 638 odst. 1 stanoví její délku na 10 let ode dne, kdy k bezd vodného obohacení došlo. V p ípad , že bezd vodné obohacení bylo nabyto úmysln , proml ecí lh ta je dle ustanovení § 638 odst. 2 stanovena na 15 let. Otázkou ovšem z stává, jakým zp sobem bude možné dokázat skute nosti, které se staly p ed 15 ti lety.

8 Záv r

Tato diplomová práce se v nuje právní úprav bezd vodného obohacení, které tvo í d ležitý prost edek, jenž reguluje právní vztahy vznikající tím, že ur itý subjekt získá majetkový prosp ch na úkor jiného subjektu a to zákonem stanoveným zp sobem, tedy pln ním bez právního dvodu, pln ním z právního dvodu, který odpadl, pln ním z neplatného právního úkonu a v neposlední ad získáním majetkového prosp chu z nepoctivých zdroj . Není pochyb o tom, že smyslem této právní úpravy je p edevším napravení zásah do majetkových práv a jejich uvedení do stavu p edcházejícího vzniku bezd vodného obohacení.

Sou asná právní úprava tohoto významného institutu prošla dlouhým vývojem, p esto základní prvky z stávají zachovány již tém od úplného po átku vývoje této právní úpravy. P estože není bezd vodnému obohacení v nována tak rozsáhlá pozornost odborné ve ejnosti, jako jiným ob anskoprávním institut m, lze konstatovat, že i p es n které nedostatky zp sobující výkladové problémy, se jedná o právní úpravu komplexní, pojatou jako subsidiární právní úprava.

V této práci byla v nována pozornost charakteristice právního vztahu vzniklého z bezd vodného obohacení. Ze zjišt ných skute ností byl u in n záv r, že v p ípad bezd vodného obohacení nelze i p es nevhodné za azení právní úpravy v ob anském zákoníku hovo it o odpov dnostní povaze tohoto institutu, nýbrž se jedná o právní vztah závazkový. Tento systémový problém již ovšem eší nový ob anský zákoník, který adí bezd vodné obohacení mezi relativní závazkové právní vztahy a tím napravuje pochybení zákonodárce vzniklé historickým pojetím a za len ním bezd vodného obohacení v ob anském zákoníku.

Jako problematická se jeví i konstrukce základního ustanovení § 451 odst. 1 ob anského zákoníku a jeho výkladu jako generální klausule bezd vodného obohacení. Vzhledem k výkladu ustanovení § 451 odst. 2

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

obanského zákoníku jakožto taxativního vymezení jednotlivých skutkových podstat a požadavku soudní praxe podadit každý jednotlivý případ bezd vodného obohacení pod jednu z těchto skutkových podstat, lze konstatovat, že vhodnější je právní úprava nového obanského zákoníku, který přináší zásadní změnu v pojetí bezd vodného obohacení. Nadále je tedy právní úprava založena na vymezení generální klausule a demonstrativním výčtu jednotlivých skutkových podstat. Z hlediska soudní praxe bude jistě nezbytné v nově dle kladnou pozornost od vodní každého rozhodnutí, bude ovšem upuštěno od těch, v nichž případech složitějšího subsumování a právních konstrukcí vedoucích k zajištění konkrétního případu pod nějakou skutkovou podstatu, přestože obecné znaky bezd vodného obohacení jsou v daném případě naplněny. Z hlediska budoucího vývoje bude velmi zajímavé sledovat, jakým způsobem se k této problematice postaví soudy a jakým způsobem bude pojmáno od vodní rozhodnutí v jednotlivých případech bezd vodného obohacení.

Z hlediska zhodnocení nové právní úpravy obsažené v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, pak lze označit jako pozitivní změnu ve vztahu k bezd vodnému obohacení lepší systémové zajištění tohoto institutu, posílení právní ochrany oprávněného a dále i prodloužení objektivní promlčecí doby až na 15 let. Naopak jako pozitivní nelze příliš hodnotit až přehnané posílení ochrany obohaceného, který nabyl v době v případě zkrávy a zhoršení předmětu obohacení.

Dalším nedostatkem současných právních úprav bezd vodného obohacení je dle zjištěných okolností neexistence zákonné definice pojmu dobrá víra a nepoctivý zdroj v případech zvláštních skutkových podstat. Definice těchto pojmů neobsahuje ani nový občanský zákoník, i přesto lze konstatovat, že vzhledem k rozsáhlé judikatuře není nezbytné definici těchto obecných pojmů zakotvit v zákoně. Pokud by ovšem zákonodárce pojal úmysl takto učinit, bylo by vhodné definovat tento pojem samostatně pro institut bezd vodného obohacení.

Co se týče komparace české právní úpravy bezd vodného obohacení a právní úpravy ve Spolkové republice Německo, lze jen těžko učinit závěr o tom, která z právních úprav je hodnotnější. Právní úprava ve Spolkové republice

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

Nmecko je v mnohém ohledu podrobnější, velmi dkladn jsou rozlišeny jednotlivé skutkové podstaty a dále jsou rozděleny do skupin dle toho, zda ke vzniku právního vztahu došlo plněním nebo jiným způsobem. V této souvislosti je nutné podotknout, že tvrdí nového obanského zákoníku se nmeckou právní úpravou široce inspirovali a to zejména v zavedení generální klauzule bezd vodného obohacení a systematického zařazení v rámci právního předpisu. Co se jeví jako problematické ve vztahu k bezd vodnému obohacení upraveném v BGB, je pojetí promlčení závazku. Lze tedy konstatovat, že obě právní úpravy mohou nespát vzájemn pozitivní poznatky a to s ohledem na skutečnost, že právní řád nmecký a eský vycházejí z historicky stejného jádra, ke kterému se opět i prostřednictvím nové kodifikace obanského práva znovu přibližují.

Nový obanský zákoník vstoupí v účinnost dne 1. 1. 2014. S sebou nese nejvtší změnu v obanskoprávní úpravě za více než 40 let. Nové instituty i nové pojetí těch již zavedených nepochybn přinesou v praxi celou řadu komplikací a aplikačních úskalí. Právní úprava bezd vodného obohacení dozná, jak již bylo uvedeno, koncepční změny a není dle mého názoru na místě, činit v této chvíli jakékoliv úvahy de lege ferenda. Teprve budoucnost ukáže, zda je nov zvolený přístup k bezd vodnému obohacení krokem vpřed.

9 Das Resümee

Diese Diplomarbeit befasst sich mit dem Institut der ungerechtfertigten Bereicherung und der Tatbestände, die in dem Gesetz Nr. 40/1964 Sam., des Bürgerlichen Gesetzbuches begrenzt ist.. Die ungerechtfertigte Bereicherung ist in der Folge einer Verpflichtungsentstehung. Charakteristisch für diese Rechtsbeziehungen, die auf Grund einer Verpflichtung entstanden sind, ist das Recht eines Gläubigers auf das Erfüllen auf der einen Seite und die Pflicht eines Schuldners die Schuld zu erfüllen auf der anderen Seite. Diese Verpflichtungsrechtsbeziehungen entstehen nicht nur vertraglich, sondern auch außervertraglich aber auf Grundlage der Gesetzbedingungen. Die Rechtsregelung einer ungerechtfertigten Bereicherung entsteht dann, wenn es zwischen den Teilnehmern einer konkreten Rechtsbeziehung eine Rückgabe von unberechtigt erworbener Vermögenwert, auf Grund gültiges Gesetzbestimmungen, die sich auf dieses zwischen den Teilnehmern entstehende konkrete Rechtsverhältnis beziehen, nicht möglich ist. Die Verpflichtung aufgrund einer ungerechtfertigten Bereicherung entsteht zwischen den Teilnehmern nur dadurch, wenn es zwischen ihnen kein anderes Rechtsverhältnis gibt, das die Möglichkeit einräumt, unberechtigt erworbenen Profit zurück zu bekommen. Eine Voraussetzung für die Anwendung der Bestimmungen über die ungerechtfertigten Bereicherung besteht auch in der nicht möglichen Anwendung der Bestimmungen über den Schadenersatz.

Das erste Kapitel dieser Diplomarbeit widmet sich der Charakteristik eines Rechtsverhältnisses, das auf Grund der ungerechtfertigten Bereicherung entsteht und auch der Beziehung zwischen der ungerechtfertigten Bereicherung und der Schadenhaftung.

Das zweite Kapitel konzentriert sich sowohl auf die Abgrenzung des Begriffs ungerechtfertigte Bereicherung und seine Einreihung in die Rechtsordnung der Tschechischen Republik als auch der Charakteristik der Quellen von Rechtsregelung dieses Institut und der Abgrenzung der Subjekten dieser Rechtsbeziehung. Dieses Kapitel widmet sich vor allem der historischen Entwicklung der Rechtsregelung, vornehmlich der römischer Rechtsregelung,

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

der Regelung die im Allgemeinen Bürgerlichen Gesetzbuch zusammengefasst ist, sowie dem Gesetz Nr. 141/1950 Sam., Bürgerliches Gesetzbuch und zuletzt auch den eigenen Novellen, die das Institut einer ungerechtfertigten Bereicherung im Gesetz Nr. 40/1964 Sam., Bürgerliches Gesetzbuch, regulieren. Die Regelung der Verjährung der ungerechtfertigten Bereicherung wird berücksichtigt.

In Rahmen des dritten Kapitel's ist eine eigene Analyse der ungerechtfertigten Bereicherungen gegeben, die das Bürgerliche Gesetzbuch begrenzt. In Rahmen dieser Partie sind die Voraussetzungen für die Erfüllung jeder Tatbestandes aufgezeigt, wobei auch die Analyse der Problematik von der Ungültigkeit einer Rechtshandlung, die gerade mit einem Tatbestand zusammenhängt, nicht vergessen wurde.

Das vierte Kapitel widmet sich dem Institut einer ungerechtfertigten Bereicherung in der DDR so, wie sie das Bürgerliche Gesetzbuch, das eine Grundprivatrechtsnorm ist, errichtet. Im Einklang mit der deutschen Bürgerrechtstheorie sind die eigenen Tatbestände in zwei Gruppen gegliedert, wobei jede Gruppe dann die Charakteristik von jeweils eigenen zu der Gruppe gehörenden Tatbestände enthält.

Das fünfte Kapitel widmet sich vornehmlich mit einer Rücksicht auf die Rechtsprechung des Obersten Gerichtes, der Pflicht einen unberechtigt erworbenen Vermögenprofit herausgeben.

Das sechste Kapitel zeigt dann die Unterschiede zwischen der gültigen Rechtsregelung und der Rechtsregelung, die im neuen Bürgerlichen Gesetzbuch zusammengefasst ist, auf.

10 Seznam použitých pramen a literatury

Monografie a odborné články

1. ELIÁŠ, K. a kol.: Ob anský zákoník – Velký akademický komentá . Úplný text zákona s komentá em, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-687-7.
2. ŠVESTKA, J., SPÁ IL, J. a kol.: Ob anský zákoník I § 1–459 Komentá . 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009. s. 1325. ISBN 978-80-7400-108-6.
3. LAVICKÝ, P.: P ehled judikatury ve v cech bezd vodného obohacení. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Wolters Kluwer R, a.s. 2012, 812 s. Judikatura, 83. sv. ISBN 978-807-3578-572.
4. LUBY, Štefan. Prevencia a zodpovednos v ob ianskom práve. Bratislava: Vydavate stvo Slovenskej akademie vied, 1958, 661 s.
5. FIALA, Josef. *Ob anské právo*. 1. vyd. Brno: Dopln k, 1993, 201 s. Edice u ebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brn , . 70. ISBN 80-857-6517-9
6. ŠVESTKA, Ji í a Jan DVO ÁK. Ob anské právo hmotné. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer eská republika, 2009, 550 s. ISBN 978-807-3574-734.
7. SELUCKÁ, Markéta. Ochrana spot ebitele v soukromém právu. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2008, xv, 134 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-807-4000-379.

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

8. HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zde ka KRÁLÍ KOVÁ. eské rodinné právo. 3., p eprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006c1998, 398 s. ISBN 80-723-9192-5.
9. KINCL, Jaromír a Valentin URFUS. ímské právo: [celostátní vysokoškolská u ebnice pro studenty právnických fakult]. 1. vyd. Praha: Panorama, 1990, 469 s. U ebnice. ISBN 80-703-8134-5.
10. MUSSIG, Peter. Wirtschaftsprivatrecht : rechtliche Grundlagen wirtschaftlichen Handelns. 16., neu bearb. Aufl, Hamburg: Muller, 2013, ISBN 9783811495029 381149502X
11. Lazár, J. – Švestka, J. a kol. eskoslovenské ob anské právo. 1. svazek. Bratislava: Vydavatelství Obzor n. p., 1986
12. FIALA, Josef, Jan HURDÍK, Kate ina RONOVSÁ a V ra KORECKÁ. Ob anské právo hmotné. 3. opr. a dopl. vyd. Brno: Dopln k, 2002. 433 s. (Edice u ebnic PrF MU v Brn ; . 288). ISBN 80-210-2793-2.
13. KNAPP, Viktor. Ob anské právo hmotné. 2. aktualiz. a dopl. vyd. Editor Marta Knappová, Ji í Švestka. Praha: CODEX Bohemia, 1998, 493 s. ISBN 80-859-6351-5.
14. SSIG, Peter. Wirtschaftsprivatrecht : rechtliche Grundlagen wirtschaftlichen Handelns. 16., neu bearb. Aufl, Hamburg: Muller, 2013, ISBN 9783811495029 381149502X.
15. FIALA, Josef. Ob anské právo hmotné. Vyd. 2., opravené a dopln né. Brno: Nakl. Dopln k, 1998, 404 p. ISBN 8072390023
16. ZWEIGERT, Konrad a Hein KÖTZ. Einführung in die Rechtsvergleichung: auf dem Gebiete des Privatrechts. 3., neubearb.

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

- Aufl. Tübingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), 1996, xvii, 729 s. ISBN 31-614-6548-2.
17. Kurt Schellhammer. Schuldrecht nach Anspruchsgrundlagen: samt BGB Allgemeiner Teil. 8., neu bearbeitete Aufl., Heidelberg, Neckar : Muller, C F in Huthig Jehle Rehm, 2011, ISBN 9783811415928 3811415921.
18. FIALA, Josef a Milan KINDL. Ob anské právo hmotné. Plze : Vydavatelství a nakladatelství Aleš en k, 2007, 718 s. Právnícké u ebnice (Aleš en k). ISBN 978-807-3800-581.
19. PLECITÝ, Vladimír, Josef VRABEC a Josef SALA . Základy ob anského práva. 3. rozš. vyd. Plze : Vydavatelství a nakladatelství Aleš en k, 2007, 343 s. Vysokoškolské u ebnice (Aleš en k). ISBN 978-807-3800-512.
20. Knapp, V. O dvodu vzniku závazk a jejich kauze. Stát a právo. IV. Praha: SAV. 1957, str. 59
21. BARTOŠEK, Milan. D jiny ímského práva: (ve t ech fázích jeho vývoje). Praha: Academia, 1988, 302 s.,
22. HEYROVSKÝ, Leopold. D jiny a systém soukromého práva ímského. Praha : J. Otto. Díl II. 1921,
23. Sedlá ek, J. Obliga ní právo III. Brno: eskoslovenský akademický spolek „Právník“, 1947
24. Kr má , J. Právo ob anské III. Právo obliga ní. Praha: Spolek eskoslovenských právník „Všehrd“, 1929,
25. Pavlí ek, A. Žaloby z obohacení vedle rakouského práva ob anského se zvláštním z etelem k právu obecnému, k zákon m i nástin m moderním. Praha: Jednota právnícká, 1873

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

26. Korecká, V. Neoprávněný majetkový prospěch v občanském právu. Brno: Universita J. E. Purkyně v Brně. Právnická fakulta, 1981
27. Lazár, J. – Švestka, J. a kol. Československé občanské právo. 1. svazek. Bratislava: Vydavateľství Obzor n. p., 1986
28. Fiala, J., Švestka, J. Nad jakými otázkami právních úkonů v občanském právu. Právník. 1983, ro. 122, . 4

Použité právní předpisy:

29. Zákon č. 40/1964, občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
30. Zákon č. 94/1963, o rodině, ve znění pozdějších předpisů.
31. Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
32. Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.
33. Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
34. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
35. Bürgerliches Gesetzbuch, ve znění pozdějších předpisů.

Judikatura a ostatní

36. Zpráva občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu SR ze dne 28. 3. 1975, sp. zn. Cpj 34/74 (R26/75)
37. Rozsudek Nejvyššího soudu SR, sp. zn. NS 28 Cdo 3677/2009.

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

38. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 5. 2008, 30 Cdo 2442/2007.
39. Zhodnotenie ob ianskoprávneho kolegia NS SSR zo d a 21. 12. 1978, sp. zn. 37/78
40. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2008, sp. zn. 33 Odo 1322/2006
41. Zhodnocení ob anskoprávniho kolegia Nejvyššího soudu SSR ze dne 21. 12. 1978, sp. zn. Cpj 37/78.
42. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2008, sp. zn. 32 Odo 970/2006
43. Zpráva ob anskoprávniho kolegia Nejvyššího soudu SR ze dne 28. 3. 1975, sp. zn. Cpj 34/74 (R26/75)
44. Usnesení Nejvyššího soudu R ze dne 14. 12. 2005, sp. zn. 33 Odo 485/2004
45. Usnesení ze dne 14. 12. 2005, sp. zn. 33 Odo 485/2004
46. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 11. 2010, sp. zn. 28 Cdo 2562/2010
47. Rozsudek Nejvyššího soudu R ze dne 28.5.2009, sp. zn. 23 Cdo 2842/2007
48. Rozsudek Nejvyššího soudu SR ze dne 25. 4. 1975, sp. zn. 2 Cz 8/75
49. Rozsudek Nejvyššího soudu R ze dne 15.4.2008, sp. zn. 30 Cdo 1206/2007,
50. Správa Najvyššieho súdu SSR ze dne 22.11.1985, sp. zn. Pls 2/85,
51. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24.1.2002, sp. zn. 25 Cdo 413/2000
52. Rozsudek Nejvyššího osudu R ze dne 10. 7. 2000, sp. zn. 22 Cdo 195/99

Skutkové podstaty bezd vodného obohacení

53. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11.3.2009, sp. zn. 28/Cdi 4943/2008

54. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 10. 10. 1923, sp. zn. (RC) Rv II 297/23

55. Bürgerliches Gesetzbuch
http://de.wikipedia.org/wiki/B%C3%BCrgerliches_Gesetzbuch

56. Obligationen aus ungerechtfertigter Bereicherung.
http://www.rechtinkuerze.ch/rechtsgebiete/obli/06_ungerechtfertigte_Bereicherung.php#_Toc23964077

57. D vodová zpráva k vládnímu návrhu obanského zákoníku (konsolidované znění). [cit. 2013-03-19]. Dostupný z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

58. <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/projekty/usmrceni-hranice/umluva.pdf>

59. [http://cs.wikipedia.org/wiki/Ob%C4%8Dansk%C3%BD_z%C3%A1kon%C3%ADk_\(%C4%8Ceskoslovensko,_1950\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Ob%C4%8Dansk%C3%BD_z%C3%A1kon%C3%ADk_(%C4%8Ceskoslovensko,_1950))